

Josip MURAVIĆ

Izložba i katalog ostvareni su financijskim sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Brodsko-posavske županije.

Muzej Brodskog Posavlja zahvaljuje obiteljima Kovačević, Haberle, Ožanić i Novotny, Državnom arhivu u Slavonskom Brodu, Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji i Požeškoj biskupiji, na posudbi djela, te svima koji su svojim sjećanjima, stručnim i profesionalnim iskustvom doprinijeli u realizaciji ove izložbe.

Danijela Ljubičić Mitrović

JOSIP MURAVIĆ

prvi brodski školovani umjetnik

Slavonski Brod, siječanj / veljača 2014.

Muzej Brodskog Posavlja

JOSIP MURAVIĆ

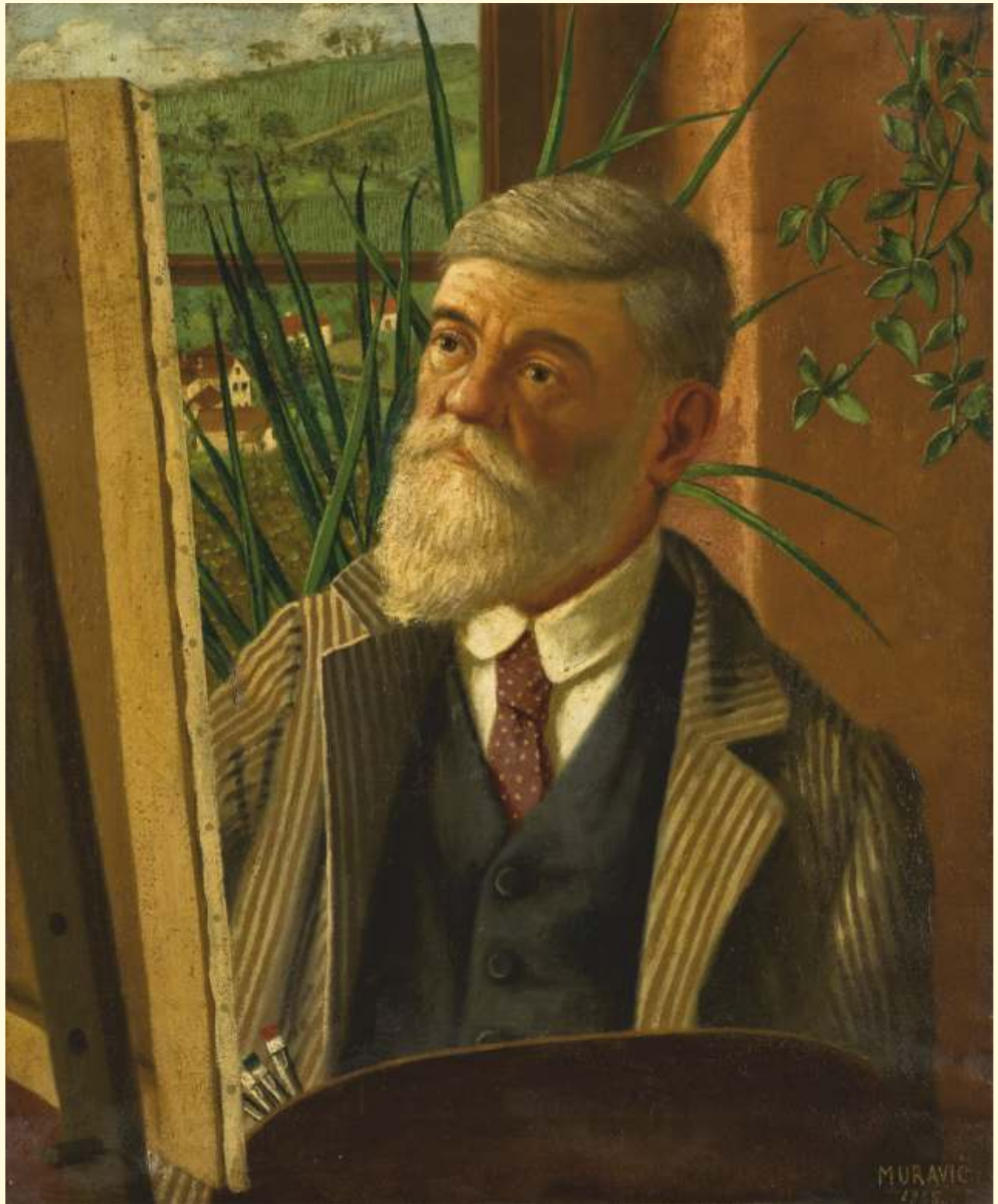
prvi brodski školovani umjetnik

<i>Nakladnik:</i>	Muzej Brodskog Posavlja
<i>Za nakladnika:</i>	Ivanka Bunčić
<i>Autorica izložbe i kataloga:</i>	Danijela Ljubičić Mitrović
<i>Autori tekstova:</i>	Danijela Ljubičić Mitrović, Željka Perković, Ratko Ivanušec
<i>Prijevod sažetka:</i>	Ana Matković
<i>Lektura:</i>	Gordana Potnar-Matković
<i>Suradnici:</i>	Željko Čavčić, Ante Arelić
<i>Fotografije:</i>	Damir Fajdetić, Željka Perković, Ratko Ivanušec, fototeka MBP-a, fototeka Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu
<i>Grafička priprema:</i>	Autor, Slavonski Brod
<i>Tisak:</i>	Posavska Hrvatska d.o.o., Slavonski Brod
<i>Naklada:</i>	500 primjeraka

ISBN: 978-953-7116-38-5

Tekstualne i slikovne priloge moguće je preuzeti isključivo uz dopuštenje nakladnika i navođenje izvora.

Autoportret, 1935.

Danijela Ljubičić Mitrović
Muzej Brodskog Posavlja

JOSIP MURAVIĆ

prvi brodski školovani umjetnik

Brod na Savi, u zamahu prema svojim zlatnim godinama, rodni je grad slikara Josipa Muravića. U zadnja tri desetljeća 19. stoljeća Brod je od graničarskog naselja 18. stoljeća doživio brojne mijene te je postupno dobivao urbane obrise. Tome je svakako doprinijelo dobivanje statusa grada nakon ukinuća vojnog komuniteta 1871. godine¹ te oslobođanje Bosne i Hercegovine od turske okupacije. Jačanje industrije, kao i razvoj obrta i trgovine, potaknuto je razvojem prometa, posebice željezničkog. Prva industrijska poduzeća Brod dobiva već 70-ih godina 19. stoljeća, a osnivaju se i trgovačka društva i štedionice. Broj stanovnika, koji se cijelo stoljeće nije mijenjao, za jedno desetljeće je gotovo udvostručen², kako radi procesa proletarizacije sela tako i doseljavanja brojnih stranaca. Brod je postao središte gospodarskog, upravnog, kulturnog, političkog, zdravstvenog i prosvjetnog života. Za bogat društveni život grada zaslužna su mnogobrojna društava koja se u to vrijeme osnivaju. Posljednjih desetljeća 19. stoljeća grad dobiva i karakteristične vizure, imućni trgovci i obrtnici grade nove kuće katnice³ neobaroknih, historicističkih i secesijskih stilskih karakteristika.

¹ Obrt i trgovina mogli su se povoljno razvijati samo u komunitetima. Brod nastoji vratiti taj status i po prvi put uspijeva 1820. g. godine. Brodski obrtnici udružuju se u cehove i to je doba uspona i ekonomske moći obrtničke organizacije u Brodu.

² Prvi podatak o stanovništvu Broda potječe iz 1780. g. Tada je bilo 1574 Brođana. Godine 1870. grad je brojao 3380 stanovnika, 1880. g. imao je 4468, a 1890. g. 4938 stanovnika. M. Artuković, "Posavska Hrvatska" o Brodu krajem 19. stoljeća, *Scrinia Slavonica* 2, 2002., 46. –74. str.

³ Izidor Kršnjavi u *Listovima iz Slavonije* (1882.) piše: ... *Brod nije više ono što je bio. Nove kuće na trgu baš su lijepe, pa bi se Zagreb i Beograd mogli njimi ponositi, ali su mi stare one drvene kućarice u tako miloj uspomeni, da mi se te nove palače čine ko da su samo gosti u gostoljubivom slavonskom gradiću ...*

Cabinet

Portrait

1905

Muravići su jedna od najstarijih brodskih obitelji. Od kada je Brod dobio status Slobodnog vojnog komuniteta Muravići, obrtnici i trgovci, često su kao počasni građani birani u Magistrat. Tako Ignjat Alojzije Brlić u svojim *Uspomenama na stari Brod* bilježi 1820. godine političke aktivnosti senatora Bartola te trgovca Ferdinanda Muravića. Kao prvog poznatog Muravića, Brlić spominje vojvodu Muravića koji je za vrijeme Vojne krajine u graničarskom Brodu na Savi 1739. godine sudjelovao u pobuni graničara koji su odbili ratovati na ratištima blizu njemačko-francuske granice. Bilježi i nekoliko obitelji prezimena Muravić, vlasnika kuća popisanih 1786. godine.⁴ Godine 1787. spominje se kao gradski vijećnik i senator Jakob Muravić, a u kronikama Franjevačkog samostana u Brodu zabilježen je 1808. godine kao darovatelj Samostana, Stjepan Muravić. Njegov imenjak 1873. godine izabran je za predsjednika Hrvatskog pjevačkog društva *Davor*,⁵ a supruga Rozina⁵ Muravić spominje se kao vlasnica *Kasine*, dvorane u kojoj su se održavale najrazličitije zabave, plesovi, predstave putujućih kazališnih družina i brodskih amatera. Josip Muravić rodio se 2. ožujka 1868. godine u obitelji Antuna i Veronike Muravić.⁶ Otac Antun, po struci

⁴ Kuće i njihovi vlasnici popisivali su se radi procjene njihove vrijednosti prilikom preseljenja naselja na pašnjak Balatin, zbog zabrane gradnje čvrstim materijalom na području između tvrđave i Franjevačkog samostana.

⁵ Kćer Paulina odselila je u Zagreb nakon udaje za Vladimira Krešića ravnatelja Hipotekarne banke u Zagrebu. Živjeli su na adresi Dubravkin put 3. Do danas je očuvana njihova kuća iz 1. polovice 19. st. i zaštićeno je kulturno dobro. Slobodnostojeća prizemnica sa stambenim potkrovljem i dvokatnim tornjem na istočnom ulaznom pročelju, okružena je parkom. Dogradnja kuće i tornja sa zatvorenom drvenom verandom 1904. –1905. g. izvedena je prema projektu Hönigsberga i Deutscha, za obitelj Krešić. Ovaj kompleks kuće s parkom primjer je majura iz 1. polovice 19. stoljeća kakvi su formirani u neposrednoj gradskoj okolini.

S. Hampfl, *Portret oca Josipa Muravića*, 1864.

Ivan Muravić, djed J. Muravića sa suprugom, MBP

krojač, bio je trgovac suknom, a majka Veronika rođena Mijatović, udovica ilirskog pjesnika Luke Botića.⁷ Obitelj Muravić imala je uz Josipa sinove Ivicu, Vilka i Antuna te kćeri Mariju i Angelinu. Nakon što je završio Građansku školu⁸ u Brodu na Savi, Josip Muravić kao petnaestogodišnjak odlazi u Zagreb gdje 1883. godine, samo godinu dana nakon što je osnovana, upisuje dekorativni odjel Obrtne škole.

Druga polovica 19. stoljeća razdoblje je snažnog kulturnog i gospodarskog razvitka Austro-Ugarske. Beč, kulturno središte Monarhije cijelo 19. stoljeće snažno utječe na razvoj kulturnog identiteta Zagreba koji doživljava demografski, gospodarski i kulturni razvoj. Kao glavni grad, Zagreb je središte brojnih institucija: Sveučilišta, Akademije, niza kulturnih, umjetničkih i gospodarskih društava kao i obrazovnih ustanova. To vrijeme posebice je obilježila snažna građevinska djelatnost te je izgradnja glavnoga grada zahtijevala brojne stručnjake.

Inicijative za osnivanje obrtnih škola u Hrvatskoj javljaju se 60-ih godina 19. stoljeća s osnivanjem srodnih ustanova u Austriji.⁹ Još u svom programskom članku iz 1874. godine središnja figura hrvatske prosvjete i kulture – Isidor Kršnjavi pisao je, da pri stvaranju temelja za gospodarski i kulturni napredak treba *prije svega potpomagati talente i poticati izvedbu monumentalnih umjetničkih djela jer se o razvoju narodne umjetnosti narodnog stila zagrebačke škole ne bude moglo govoriti dok ne bude velikih pothvata koji će povećati broj*

⁶ Muravići su kuću imali na glavnom gradskom trgu u nizu kuća koje su zatvarale trg prema rijeci Savi. Izgorjela je u požaru 5. svibnja 1870. g. Štetu su prijavili Antun i Veronika Muravić. Gdje su kasnije stanovali roditelji J. Muravića nije poznato. Unuka Tanja Kovačević sjeća se da je kuća na savskoj obali nedaleko od Korza pripadala obitelji. Dopisnica iz obiteljske arhive adresirana je na Molinari šetalište br. 4. Josip Muravić s obitelji je jedno vrijeme živio i imao atelje u Starčevićевой ulici, u kući Nikole Bobinca, kapetana pristaništa, danas Starčevićeva 24.

⁷ U arhivi MBP-a nalazi se pismo upućeno Veroniki, udovi Muravić od đakovačkog Odbora za podignuće spomenika pjesniku Luki Botiću s nadnevkom 21. listopada 1908. g., u kojem je pozivaju na svečano otkrivanje spomen-kamena na grobu hrvatskog pjesnika Luke Botića koji se nalazi na đakovačkom groblju, MBP KU KHZ 5/81.

⁸ Građansku školu J. Muravić upisuje 1874. g.

⁹ Težnja za obnovom tradicionalnog ručnog rada u razdoblju industrijalizacije dovela je do vrijednosnog izjednačavanja umjetničkog obrta s tzv. visokom umjetnošću, što je i jedan od postulata umjetničkog stvaralaštva druge polovice 19. stoljeća.

Antun Muravić (1841.-1911.), otac J. Muravića

Josip Muravić, 1882.

umjetnika uz Zagreb vezati. Kršnjavi piše i o teškom položaju obrtnika jer u cijeloj Hrvatskoj i Slavoniji nema nijedne obrtničke škole, pa s pravom zahtijevaju ne samo školu nego i obrtni muzej.

Da bi ostvario svoje ciljeve Kršnjavi¹⁰ 1878. godine oživljava djelovanje Društva umjetnosti¹¹ kojemu namjenjuje ulogu promicatelja domaćeg umjetničkog obrta. Osniva Muzej za umjetnost i obrt i Katedru za povijest umjetnosti pri Sveučilištu 1880. godine, a dvije godine kasnije i Obrtnu školu iz koje je regrutirao izučene obrtnike. Kršnjavi je nastojao da Obrtna škola dobije podružnice diljem Hrvatske. Pri tome je imao na umu tradiciju obrta koju su posebno njegovali njeni pojedini krajevi. Tako su već 1885. godine osnovane drvorezbarske, košaračke – škole za pletenje košara, urarske i tkalačke škole. Društvo umjetnosti nadziralo je i djelovanje Tkalačke škole osnovane 1885. godine u Slavonskom Brodu,¹² koja je već 1887. godine, nakon što je zgrada škole izgorjela u požaru, premještena u Zagreb.

Kraljevska i zemaljska obrtna škola osnovana je s ciljem stjecanja četverogodišnje teorijske i praktične

¹⁰ Prof. dr. sc. Izidor Iso Kršnjavi, sveučilišni profesor, povjesničar umjetnosti. Rodio se u Našicama 22. travnja 1845. g. U rodnom gradu završava pučku školu, a gimnaziju u Vinkovcima 1863. g. Radi neko vrijeme na osječkoj Gimnaziji. U Beču studira filozofiju (povijest, matematiku i filozofiju). Doktorirao je filozofiju 1870. g. U međuvremenu započinje i studij povijesti umjetnosti i slikarstva u Beču i Münchenu. U Italiji boravi na studijskom izučavanju slikarstva sve do 1877. g. Tamo upoznaje Josipa Juraja Strossmayera kojeg nastoji pridobiti za svoju koncepciju o organiziranju likovnog života u Hrvatskoj. Nakon povratka u Zagreb uz pomoć Strossmayera izabran je za sveučilišnog profesora na Filozofskom fakultetu, Katedri za povijest umjetnosti i klasičnoj arheologiji. Sa Strossmayerom se razilazi nakon što je pristupio Narodnoj (mađaronskoj) stranci te je izabran za zastupnika. Kršnjavi je postao i prvi predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu u Khuenovoj vladi. Kao državni službenik pokazao je vrhunske organizacijske sposobnosti i postigao iznimne rezultate na području školstva i kulture.

¹¹ Društvo za gajenje i promicanje umjetnosti i umjetnog obrta osnovano je 1868. g. Opsežan program razvoja i organizacije Obrtne škole izradio je odbor Društva umjetnosti. Nakon što ga je usvojila Vlada i potom osnovala školu, 1882. g. predala ju je na upravljanje Društvu.

¹² Škola se nalazila u ulici Andrije Štampara, na mjestu stare bolnice. Danas se u zgradi nalazi Odjel za živčane bolesti i Odjel za duševne bolesti.

Zgrada Obrtne škole u Ilici

naobrazbe za polaznike.¹³ Iso Kršnjavi zajedno s Hermannom Bolléom osmislio je sustav školovanja po uzoru na njihova vlastita bečka, odnosno kölnska iskustva. Kršnjavi je tako s nastavnicima *teoretičke obuke* izradio osnovu za teorijsku nastavu,¹⁴ a Bollé s nastavnicima crtanja i praktičnog rada,¹⁵ naučnu osnovu za crtanje i praktični rad kao i nacрте potrebne za obuku.

Tako je u listopadu 1882. godine Obrtna škola započela s radom na adresi Dolac br. 2, u prostorima nekadašnjeg srednjovjekovnog cistercitskog samostana. S obzirom da su prostori bili posve neprimjereni namjeni, već sljedeće godine adaptirana je prema Bolléovom projektu zgrada u Ilici na broju 45 u vlasništvu Prve hrvatske štedionice. Iako su u početku predviđena četiri odjela: građevno-obrtni, umjetničko-obrtni, mehaničko-obrtni i kemijsko-obrtni, prve godine osnovan je samo građevni odjel s obrtima koji su mu najpotrebniji: stolarskim, tokarskim, bravarskim i kovačkim. Nastava je organizirana u obrtnim učionicama, vježbaonicama za naučnike – šegrte te u vježbaonicama za obrtničke pomoćnike – kalfe. Postojala je dvorana za svaki stručni tečaj, a posebno su predviđene prostorije za *risaonu* i *modelanu*. U sklopu zgrade nalazio se i đački internat¹⁶ opremljen inventarom koji su napravili sami učenici. Školovanje je bilo organizirano po uzoru na Francusku obrtnu školu.¹⁷ Obuka je planirana u trajanju od četiri

¹³ U literaturi za *Kraljevsku i zemaljsku obrtnu školu* koristi se skraćeni naziv Obrtna škola. U prvoj godini djelovanja otvoren je samo građevno-obrtni odjel u kojem su se polaznici podučavali bravarstvu, klesarstvu, stolarstvu, kovinarstvu i tokarstvu.

¹⁴ I. Kršnjavi metode posuđuje uglavnom iz Beča, teorijsku podlogu od G. Sempera, na kojega se pozivaju i oslanjaju svi tada uvaženi autoriteti koji se bave problemom obnove umjetničkog obrta. U praktičnom smislu uzor su mu slične ustanove poput austrijskog muzeja za umjetnost i industriju kao i s njim usko vezana škola za umjetnost i obrt.

¹⁵ H. Bollé je za potrebe obnove zagrebačke katedrale doveo brojne suradnike, arhitekta, kipare i klesare s raznih strana Monarhije, koji se udomaćuju u Hrvatskoj i ostvaruju najbolji dio svojih opusa. Većinom su i prvi nastavnici Obrtne škole.

¹⁶ 1882. g. raspisan je natječaj za 20 besplatnih mjesta u školskom internatu.

Prve generacije pitomaca Obrtne škole

godine, nakon koje učenici polažu ispit za kalfe. Nakon dvogodišnje prakse naučnici su mogli ponovo stupiti u školu i nakon dvije godine položiti ispite za palira, a nakon još godinu dana i majstorski ispit. Ravnatelj škole bio je arhitekt Hermann Bollé¹⁸ dok su kao nastavnici bili angažirani Bolléovi najbliži suradnici, ugledni umjetnici i obrtnici toga vremena pristigli iz raznih dijelova Monarhije. Među prvim učiteljima bili su bravar, Brođanin Antun Mesić¹⁹ i stolari Friedrich Häcker i Ivan Budicki. Klesarstvo je držao Emanuel Zelinka, a modeliranje Dragutin Morak.²⁰ Tijekom 1883. godine pridružuju im se Hektor pl. Echel, nastavnik stručnog crtanja, Ignjat

¹⁷ Francuska obrtna škola u Parizu, Rue Tournefort (O. Maruševski, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, IPU, Zagreb, 2009.).

¹⁸ Njemački arhitekt Hermann Bollé rođen je 18. listopada 1845. g. u Kölnu. Cijeli je svoj graditeljski opus posvetio Zagrebu i Hrvatskoj. Gotovo je nemoguće zamisliti današnji izgled Zagreba i mnogih drugih dijelova Hrvatske bez njegova bogatog i osebujnog graditeljskog te društveno-kulturnog i pedagoškog rada. Jedan je od najzaslužnijih za to što se Zagreb za njegova vremena svojim monumentalnim građevinama, urbanističkim rješenjima i prostranim perivojima svrstao među ljepše srednjoeuropske gradove. Studirao je arhitekturu na Bečkoj akademiji. Za boravka u Italiji upoznao je Strossmayera i Kršnjavoga te tako dolazi u Hrvatsku. Projektirao je između ostalih i zgradu Muzeja za umjetnost i obrt. Posebno će ostati zapamćen po projektu gradskog groblja Mirogoj koje je zasigurno jedno od najljepše uređenih groblja u ovome dijelu Europe. Bio je aktivan član Društva umjetnosti, jedan je od utemeljitelja i ravnatelja Muzeja za umjetnost i obrt, Obrtne i Graditeljske škole (1897. g.) Umro je 17. travnja 1926. g. u Zagrebu.

¹⁹ Antun Mesić (Slavonski Brod, oko 1829. – Zagreb, 1889.). Brat je sveučilišnog profesora Matije Mesića. Po struci bravar, jedan od najbližih suradnika H. Bolléa još od obnove zagrebačke katedrale. Bio je dugo vremena vodeći umjetnički bravar u Zagrebu. Njegova virtuoznost u obradi metala neće imati premca. Mesić je 1884. g. odlikovan *Zlatnim krstom za zasluge* zajedno s Kršnjavim i Bolléom za osnivanje i uspjeh Obrtne škole. Zahvaljujući Bolléovoj crtačkoj virtuoznosti i Mesićevim kovačkim vještinama umjetnička bravarija u Hrvatskoj doživjet će vrhunac. U izvješću Obrtne škole 1899. –1900. g. Mesić je opisan kao *sjedoglavi starac koji mladenačkim žarom po nakovalu prikuckuje i mladim naučnicima kazuje, kako se usijano gvožđe kuje, pa je čovjek s mjesta zavolio i školu i sve te ljude, koji tako oduševljeno u njoj rade*. A. Mesić je za 12 sati bravarstva na školi dobivao plaću od 350 forinti.

Vuksan koji je predavao *mjerstveno* crtanje, Nikola Omčikus, nastavnik *prostorukog* crtanja te Ignjat Franz koji je vodio nastavu tokarstva. Mirko Tkalec bio je profesor hrvatskog jezika, *računstva*, zemljopisa i krasopisa. Keramički i drvorezbarski tečaj pokrenuti su 1884. godine, a vodili su ih Josip Bauer i Ivan Hartvig. Slikarstvo je predavao cijenjeni slikar Nikola Mašić.²¹ Antuna Mesića uskoro je zamijenio Gjuro Burić, majstor koji je s učenicima Obrtne škole izveo ogradu zgrade Odjela za bogoštovlje i nastavu, danas Instituta za povijest u Opatičkoj ulici na broju 10.

Prema Bolléovim nacrtima suradnici, nastavnici i učenici Obrtne škole angažirani su na uređenju brojnih sakralnih objekata od izrade oltara, crkvenog namještaja, klupa, ispovjedaonica, dekorativnog oslikavanja unutrašnjosti, izrade figuralne plastike, liturgijskog posuđa... Upravo takva organizacija nastave, koja je podrazumijevala velik broj radnih sati pod mentorstvom vrhunskih majstora, iznjedrila je osposobljene samostalne obrtnike kao što je bio i Josip Muravić.

Osnovni predmeti koje je Muravić kao učenik dekorativnog odjela pohađao bili su: dekorativno slikanje, geometrijsko i stručno crtanje.²² Nauk o risanju i modeliranju sastojao se od općeg tečaja risanja na prvoj godini koje je podrazumijevalo crtanje plosnatih ornamenta, dok su se na drugoj godini izvodile vježbe u risanju plastičnih ornamenta raznih stilova te geometrijsko risanje. Crtanje *po naravi* zauzimalo je mjesto ispred crtanja *po predlošcima*. U predmetu *nauka o oblicima umjetnosti* učili su se grčki, rimski, bizantski, gotski i renesansni stil.

Zajedno u klasi s Josipom Muravićem, na odjelu dekorativnog slikarstva, školovali su se slikari Ivan Tišov²³ i

²⁰ Dragutin Karlo Morak, bečki kipar češkog podrijetla. U Hrvatsku dolazi na Bolléov poziv. Postaje prvi učitelj modeliranja na Obrtnoj školi na kojoj formira prvu generaciju kipara hrvatske moderne, Roberta Frangeša Mihanovića i Rudolfa Valdeca.

²¹ Nikola Mašić (Otočac, 1852. – Zagreb, 1902.). Studirao na akademijama u Beču i Münchenu. Godine 1884. g. vraća se u Zagreb. Odmah nakon povratka 1884. g. imenovan je za nastavnika crtanja na Obrtnoj školi. Ravnatelj je Strossmayerove galerije od 1894. g. Suvremenici su ga smatrali najboljim hrvatskim slikarom. Slika idilične pejzaže malog formata. Začetnik je plenerizma u hrvatskom slikarstvu.

²² Brođanin Đuro Pilar, tada ravnatelj Mineralogičko geologiškoga muzeja u Zagrebu, slavnom ravnateljstvu Obrtne škole u Zagrebu u travnju 1885. g. dostavlja popis *ruda i kamih, koje je moguće bilo izdvojiti kao duplikate iz zbirke u svrhu obuke pitomaca obrtne škole...* Gradivo Državnog arhiva u Zagrebu

Ferdo Kovačević.²⁴ Istovremeno, na klesarskom odjelu za klesarskog pomoćnika – rezbara izučavaju Robert Frangeš²⁵ i Rudolf Valdec,²⁶ kasnije oba priznata hrvatska kipara, kao i Mijo Štević²⁷ rodom iz Podvinja, klesar čije uratke nalazimo kako u Brodu i okolici tako i po cijeloj Hrvatskoj, i za čiji opus tek predstoji istraživanje i vrjednovanje.

Iz glavnog imenika – matice novoprimitljenih pitomaca škole vidljivo je i da godinu dana nakon Josipa Muravića, školske godine 1884./1885., bravarski odjel Obrtne škole upisuje i Josipov godinu dana mlađi brat Antun, što objašnjava njegovu povremenu nazočnost prilikom bratovih poslovnih angažmana. U bravarskom odjelu nastava je bila organizirana u formi dvogodišnjeg općeg tečaja u kojemu su zastupljeni prostoručno i geometrijsko risanje, modeliranje, bravarstvo, kovačstvo, stolarstvo, tokarstvo i klesarstvo. Nakon općeg tečaja Antun je završio i *dvogodišnji strukovni tečaj u strukovnom risanju, modelovanju te u bravarstvu kao glavnom, a u kovačstvu kao uzgrednih predmetih*. Svjedodžbu bravarskog pomoćnika stekao je 1888. godine, iste godine kao i brat Josip.

Obrtna škola u Zagrebu prilično je bila popularna među učenicima, što se vidi i po broju pitomaca iz Slavonije koji su je pohađali.²⁸ *Učenici su dolazili iz svih društvenih slojeva, bilo je onih iz imućnih ali i ugroženih obitelji što govori o znatnoj državnoj stimulaciji kroz stipendije koje je vlada dodjeljivala za ovu, ipak elitnu vrstu naobrazbe*²⁹. Josip Muravić kao i brat Antun, školovali su se uz pomoć Krajiške imovinske uzgojne obrazovne zaklade, dok su neki od učenika imali stipendiju Kraljevske zemaljske vlade. Među pitomcima škole bilo je onih koji su uživali besplatno školovanje, dok su pojedinci sami plaćali iznos od oko 200 forinti.

U kolovozu 1887. godine Antun Muravić³⁰ upućuje dopis ravnateljstvu Kraljevske obrtne škole: *Pokorno potpisani moli slavno ravnateljstvo, da bi mu dobrostivo izdati izvoljelo svjedočbu za ovu godinu. Istu bi*

²³ Ivan Tišov (Viškovci kod Đakova, 1870. – 1928.) Pučku školu polazio je u rodnom selu, a prvi razred gimnazije u Zagrebu. Kao stipendist Zemaljske vlade studira dekorativno slikarstvo u Školi za umjetnički obrt u Beču, a potom dobiva stipendiju za Akademiju u Münchenu. Nakon školovanja imenovan je strukovnim učiteljem, a zatim profesorom slikanja i prostoručnog crtanja na Obrtnoj školi u Zagrebu. Pripadao je skupini umjetnika koji su se nakon školovanja vratili u Zagreb i predvođeni Vlahom Bukovcem bili začetnici hrvatske moderne.

²⁴ Ferdo Kovačević (Zagreb, 1870. – 1927.) završio je Obrtnu školu u Zagrebu, a potom se usavršavao na Akademiji u Beču. Godine 1895. vraća se u Zagreb i sudjeluje u osnivanju Društva hrvatskih umjetnika te je jedan od organizatora Hrvatskog salona 1898. g. Pripada krugu slikara oko V. Bukovca s kojim surađuje na izvedbi zastora za HNK. Kovačević je uz M. C. Crnčića naš najizrazitiji pejzažist. Bio je profesor na Obrtnoj školi u Zagrebu od 1906. g.

²⁵ Robert Frangeš Mihanović (Srijemska Mitrovica, 1872. – Zagreb, 1940.) u Zagrebu je završio Obrtnu školu, a kiparstvo na bečkoj Akademiji i kod A. Rodina u Parizu. Od 1907. g. profesor je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, a uz Meštrovića najznačajnija je osoba u hrvatskom kiparstvu prvih desetljeća 20. stoljeća. Bavio se i medaljarstvom.

²⁶ Rudolf Valdec (Krapina, 1872. – Zagreb, 1929.) završio je Obrtnu školu u Zagrebu 1889. g., a studij kiparstva u Münchenu i Beču. Vraća se u Zagreb 1895. g. Nastavnik je na Obrtnoj školi od 1907. g., a od 1908. – 1929. bio je profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu.

²⁷ Započeo školovanje na učioni 1877. g. Stipendist je *Krajiške mirovne i obrazovne uzgojne zaklade*, a na Obrtnoj školi u Zagrebu školovao se za klesarskog pomoćnika.

²⁸ Tih godina na Obrtnoj školi u Zagrebu našlo se još pitomaca iz Slavonije, točnije iz Broda i okolice. Osim braće Muravić iste godine svjedodžbu Obrtne škole dobili su: Deanović Tomo iz Broda i Lemešić Jakov iz Gornje Bebrine za bravarskog pomoćnika, Vuković Dušan iz Nove Gradiške 1889. g. izučio je za stolarski obrt, Sleger Adalbert iz Trnjana za klesarski obrt, Matijević Mato iz Nove Gradiške, Vrbljančević Stanko iz Zadubravlja i Huber Ladislav iz Cerne za bravarski obrt, Trnačić Stjepan iz Stare Kapele za stolarski obrt, Štević Mijo iz Podvinja i Miškatović Franjo iz Cernika za drvo i kamenoklesarski obrt. Devedesetih godina 20. stoljeća svjedodžbu Obrtne škole dobili su klesar Matijević Milan iz Nove Gradiške, bravar Bernfest Marko iz Garčina, klesar Stilić Ivan iz Kaniže, stolar Filipović Luka i dekorativni slikar Eršegović Ivan iz Velike Kopanice, kiparski pomoćnik Štefančić Martin iz Varoša, dekorativni slikar Neuhäusler Antun iz Garčina i stolar Krasnik Đuro iz Oriovca. Imenici i svjedodžbe nalaze se u Državnom arhivu u Zagrebu.

²⁹ Ž. Čorak, Ž. Domjan, *Retrospektiva - počeci Obrtne škole i vizualni identitet Zagreba*, 1980.

podastreo gradskom poglavarstvu u Brodu ne bili izhodio stipendij. Ostajem najponizniji Antun Muravić. Ravnateljstvo je odgovorilo i izdalo traženu svjedodžbu te uz nju dostavilo i preporuku: Na temelju molbe pitomca Antuna Muravića preporuča ravnateljstvo Kr. obrtne škole njegovu molbenicu za stipendij na uvaženje, jer se je taj pitomac za ove tri godine svog bivanja zavodu vrlo dobro vladao te je u svih struka vrlo dobro napredovao tako da će taj pitomac vjerojatno istim uspjehom nauke na zavodu i završiti.

Većina učenika bila je smještena u školskom internatu gdje su, sudeći po školskim dokumentima, barem dio školovanja provela i braća Muravić. Naime, u imeniku učenika Kraljevske obrtne škole iz školske godine godine 1883./84. u rubrici *stanovanje* kod Josipa Muravića naveden je internat, jednako kao kod Ivana Tišova i Rudolfa Valdeca. Da je škola bila kvalitetno osmišljena i u kontekstu provođenja slobodnog vremena svojih pitomaca te da su učenici bili aktivni kroz školska društva svjedoči dopis kojega je Josip Muravić uputio ravnateljstvu 1885. godine: *Pjevačko društvo na obrtnoj školi Obrtna sloga moli slavno ravnateljstvo da nam smjelo izvoli iz Prve hrvatske štedionice priskrbiti 10 for. slovom: deset forintih u svrhu predstave i tombule. Opetovano molimo slavno ravnateljstvo da nam napomenutu svotu naskoro dobavi.*

Josip Muravić pokušava dobiti stipendiju od Kraljevske zemaljske vlade te upućuje dopis ravnateljstvu škole da ga kod visoke Kraljevske zemaljske vlade preporuča za podjelu stipendije za daljnju naobrazbu, što su i učinili: *Direktorij obrtne škole podnaša molbenicu pitomaca Kovačevića, Muravića i Tišova koji mole za umjetnički stipendij. Oni su dovršili na obrtnoj školi četiri godine nauka pa su se u poslednje dvie godine posvetili dekorativnom slikarstvu. Sva trojica su za to kratko vrieme napredovali toliko liepo da se smiju tople preporučiti jer se može za sigurno predviditi krasan uspjeh ako još godinu dana na ovom zavodu uče a tad na viši koji zavod podju primjerice na umje. obrtnu školu austr. muzeja u Beču. Vis. Kr. zem. vlada jošte godinu dana podijeliv molitelju stipendije na ovoj obrtnoj školi a zatim dvije godine na kojem višem zavodu najsigurnije bi prošla kod podjelivanja umjetničkih stipendija. Svakako će ti stipendisti postati vrstni dekorateri a bude li im uz talent koji imadu u buri života ostalo kormilo volje čvrsto u ruci, tad se je nadati da će od njih koji kao umjetnik na glas izaći. Kovačević je medju tom trojicom najbolji te najdalje dotjerao on radi polahko ali vrlo savršeno i solidno te je vješat svakom umjetnijem zadatku. Muravić vrlo lijepo riše, slika nešto bojazljivo što će stečenom većom praksom proći, vrlo je savjestan i pouzdan mladić. Tišov je vrlo darovit, reč bi od ove trojice najviše slikarski talent ali nije u crtanju tako solidan koliko druga dva. On shvaća ljepše već ostala dvojica ali ne provadja tako pomno kao Muravić a nije tako temeljit kao Kovačević. Uz povoljne odnošaje mogao bi Tišov najdalje dotjerati ali uz nepovoljne i najlaglje propasti. Direktorij u tom smislu preporučuje molbenice sve trojice vis. Kr. zem. vladi na uvaženje. U Zagrebu 31. VIII 87.*

Josip Muravić završio je s uspjehom školovanje na Kraljevskoj obrtnoj školi u Zagrebu 1888. godine te stekao zvanje dekorativnog slikarskog pomoćnika. Svjedodžbu³¹ je izdalo ravnateljstvo škole 15. rujna 1888. godine. Posebnim zalaganjem ravnatelja škole Hermanna Bolléa mnogi daroviti učenici, nastavnici kao i suradnici odlazili su na studijska putovanja i na školovanje u inozemstvo. Nakon što je uspješno završio Obrtnu školu, Josip Muravić poput drugih školskih pitomaca odlazi u Beč, vjerojatno kao stipendist Zemaljske vlade.³² Hrvatska vlada šalje najbolje učenike u prijestolnicu kako bi nakon povratka u domovinu unaprijedili umjetnički obrt i domaću likovnu scenu.³³

³⁰ U zapisniku sa sjednica Gradskog poglavarstva iz 1886. g. zabilježeno je da Antun Muravić moli potporu za svoga sina koji polazi Obrtnu školu u Zagrebu. Odbor preporučuje Gradskom zastupstvu *da molitelju poda izdašnju potporu*. MBP KHZ 1210.

³¹ Svjedodžba Kraljevske obrtne škole u Zagrebu, KU KHZ 1/80. Muzeju Brodskog Posavlja darovala prof. Marija Avilov, kćer J. Muravića.

³² U Beču su se nakon Obrtne škole usavršavali Ivan Tišov i Ferdo Kovačević. Zemaljska vlada očito je prihvatila molbu direktorija Obrtne škole za stipendiranje I. Tišova i F. Kovačevića. Zsigurno se dokument koji osvjetljava Muravićevu sudbinu u tom kontekstu nalazi u Državnom arhivu u Zagrebu, stoga je potrebno izvršiti temeljitije istraživanje.

Kralj. obrtna škola u Zagrebu.

Broj 21.

Svjedočba.

Muravic Josip u Proda
Slavoniji: rođen dne 1. srpnika 1858. položio je kralj.
obrtnu školu u Zagrebu počam od 1. studena 1878 do 15. ruj-
na 1883. i izučio propisane nauke za dok. *slika i sctd.*

Na temelju toga izdaje mu se sljedeća svjedočba:

Čudredno vladanje: *uzorno.*

Marljivost: *numorna.*

Čužavan je u sljedećih predmetih:

A. teoretičnih:

Nauka vjere, hrvatskom jeziku, njemackom jeziku, zemljopisu i poviesti,
računstvu i geometriji, naravoslovju i tehnologiji, oblicih umjetnosti, knjigovodstva,
brasepica, gibanju i pjevanju a *svima dobrim uspjehom.*

B. tehničko praktičnih:

1. U dvogodišnjem obćenitom tečaju: u prostornom risanju, geometrijskom
risanju, modelovanju, *plasticnom risanju, keramičnom*
i dekorativnom slikanju,
a *izvrstnim uspjehom.*

2. U dvogodišnjem stručnom tečaju: u stručnom risanju, modelovanju, te
slučaj: slikanju kao glavnim, a u
kao uzgrednom predmetu a *svima dobrim uspjehom.*

S obzirom na taj uspjeh izjavljuje se taj naučnik u smislu ustanove § 67.
zakonskoga članka XVII. 1884. sposobnim za dok. *slučaj: slikanja i pomoćnika.*

U Zagrebu, dne 15. rujna 1883.

Ravnateljstvo kr. obrtne škole.

E. Jachim

H. Ball

Beč je tradicionalno mjesto obrazovanja hrvatske inteligencije i mjesto njenog doticaja s europskom kulturom. Odlaze i poduzetniji obrtnici i trgovci kako bi se usavršavali u svojoj struci. Josip Muravić u Beču radi kao dekorativni slikar, dok u isto vrijeme polazi i seminare na Kraljevskoj akademiji.³⁴ Velika je uloga bečke akademije na području cijele Austro-Ugarske Monarhije, pogotovo u području arhitekture.³⁵ Škola je njegovala plastiku i dekorativno slikarstvo, a bila je i mjesto gdje studiraju budući nastavnici crtanja, slikanja i modeliranja za rad u srednjim školama koje su se osnivale diljem carstva s ciljem odgoja budućih obrtnika. *Gesamtkunstwerk* – ideja totalnog umjetničkog djela njegovala se kroz jedinstveni program i ravnopravno razvijanje svih grana umjetničkog obrta i likovnih umjetnosti, s krajnjim ciljem stvaranja monumentalnih zdanja.

Muravićev boravak u Beču je vrijeme pred nadolazeće promjene, neposredno prije nego što je službeno osnovan novi umjetnički pravac – secesija.³⁶ Program secesije nije imao samo estetski kontekst, on je bio borba za pravo na umjetničku slobodu, pobijanje razlika između visoke umjetnosti i nižih umijeća. U slikarstvu i primijenjenim umjetnostima bečka secesija imala je središnju ulogu u razvoju i širenju *Art nouveau* kao protuteže službeno prihvaćenom akademizmu. Utjecaj novih strujanja u umjetnosti i slikarstvu, iako s mjerom, akceptirao je i Josip Muravić, tako da u dekorativnom oslikavanju do tada isključivo historicistički barokni i renesansni repertoar motiva osvježava secesijskom ornamentikom. U slikarstvu Muravić koristi secesijske „citate“ poput dekorativnog panoa u pozadini kompozicije *Obitelj Muravić* iz 1910. godine kao i za secesiju karakteristične egzotične motive. Platno *Crnkinja na obali* koju je naslikao 1896. godine uklapa se u omiljene onovremene teme, ali je zasigurno inspirirano i prekomorskim putovanjem brata Antuna Muravića, kao i svim egzotičnim predmetima koje je sa sobom po povratku u domovinu donio.³⁷

Nakon nekoliko godina provedenih u Beču, Muravić se vraća u Zagreb gdje otvara vlastiti obrt.³⁸ Poznato je da 1895. godine preuzima obrt od *dekoratersko – bojadisarskog obrtnika* Ivana Johannesa Clausena³⁹ čija se radionica nalazila u Radićevoj ulici br. 3. Clausen je obavljao ličilačko dekorativne radove na mnogim Bolléovim gradnjama.⁴⁰ Vjerojatno da je Muravić preuzimanjem Clausenovog obrta, postao dio Bolléovog stručnog tima, pri čemu nije zanemariva činjenica da je bio jedan od uspješnijih pitomaca Obrtne škole. Iako je

³³ Stipendije za Beč dobili su Robert Frangeš i Rudolf Valdec.

³⁴ Vjerojatno je pohađao seminare na Kaiserliche und Königliche Kunstgewerbeschule des österreichisches Museums für Kunst und Industrie, odnosno današnjoj Akademiji primijenjenih umjetnosti. Na upit Muzeja Brodskog Posavlja o redovitom studiranju Muravića na ovoj ustanovi, iz Akademije je stigao negativan odgovor.

³⁵ Arhitekt Friedrich von Schmidt, profesor na Akademiji od 1859. –1891. g. uzor je brojnim učenicima koji slijede njegov stil primjene formi srednjovjekovne i renesansne arhitekture u suvremenim, poglavito sakralnim zdanjima. Svojom projektantskom djelatnošću, od druge polovine 70-ih godina 19. stoljeća sve do završetka Prvoga svjetskog rata, u cijelosti je preobrazio hrvatsku arhitekturu. Sveukupno je šest arhitekata iz Schmidtove škole duže vremena, a neki i cijeli život, živjelo i radilo u Hrvatskoj: Hermann Bollé, Josip Vancaš, Janko Holjac, Brođanin Martin Pilar, Vinko Rauscher i Janko Josip Grahor. Svi osim najvažnijeg, H. Bolléa, pohađali su bečku Akademiju likovnih umjetnosti.

³⁶ Zagreb dobiva svoju secesiju odvajanjem grupe umjetnika okupljenih oko slikara Vlaha Bukovca od Društva umjetnosti i osnutkom Društva hrvatskih umjetnika 1897. g., samo tri mjeseca nakon Beča.

³⁷ Antun Tona Muravić jedno razdoblje života provodi kao profesionalni mornar. Na put oko svijeta isplovio je s krstaricom *Kaiserin Elizabeth* 15. prosinca 1892. g. iz luke Trst. Po povratku priredio je izložbu egzotičnih predmeta koju je postavio Josip Muravić. U prvom su odjelu bile školjke, puževi, koralji s Ceylona, Singapura, Salamonskih Otoka, i Nove Gvineje. Zatim su bile izložene strijele, lukovi, bodeži, lule, ženska odjeća, sjekire. U trećem odjelu bile su izložene zbirke poštanskih maraka iz Port Saida, Adena, Colomba, Bombaya, Hong Konga, Nagasakya, Jokohame, kišobrani, suncobrani, zavjese, lepeze i pisači strojevi. Izložena je i bogata zbirka fotografija. Događaj su registrirale sve novine u Hrvatskoj (Z. Toldi, *101 brodska priča, Knjiga druga*, 2013.). M. Artuković piše da je možda A. Muravić predložio osnivanje gradskoga muzeja u Brodu početkom 1894. g. (*„Posavska Hrvatska“ o Brodu krajem 19. stoljeća*, Scrinia Slavonica 2, 2002.)

³⁸ Jedno vrijeme imao je Muravić atelje u Dalmatinskoj ulici u Zagrebu. Podatak dao unuk, arhitekt Milivoj Haberle.

³⁹ Njemački dekorativni slikar Johannes (Johhan, Ivan, Jovan) Clausen rodom je iz Gardinga u Schleswigu. Iz Beča u Zagreb ga krajem 1882. g. dovodi H. Bollé. Član je Društva umjetnosti. Prve slikarske poduke dao slikarima O. Ivekoviću i Konradu Filipu.

Diplôme d' honneur i Medaille d' Or A Croix Insigne, 1898., MBP

obrt u Zagrebu odjavio 1898. godine, Muravić je nastavio poslove dogovarati iz rodnog Broda gdje istovremeno prijavljuje posao.

Značajnim razdobljem za Muravića⁴¹ pokazala se upravo 1898. godina. Na Međunarodnoj izložbi u Parizu, koja se u razdoblju od srpnja do rujna održavala u Palais-Royal, Muravić je predstavio svoje dekorativne radove i slike za koje je dobio Diplomu časti i Zlatnu medalju.⁴² Na tim djelima vidljivi su secesijski dekorativni elementi: biljni ornamenti živih, jarkih boja kombinirani sa srebrom i zlatom poput onih na *Plemićkoj diplomu Stjepana pl. Horvata*. Pozadina je svijetle neutralne oker boje, sa svake strane usred biljnog ornamenta nalazi se nagi ženski lik. Gore u sredini smješten je plemićki grb. Svaka cjelina odvojena je međusobno srebrnom ornamentiranom trakom. Slika za koju se također pretpostavlja da je izlagana u Parizu 1898. godine je kompozicija *Pod crvenim abažurum*. Umjetnik uspijeva stvoriti rembrantovski ugođaj i svjetlo postaje glavno izražajno sredstvo kompozicije. Grupa ljudi sjedi za stolom po kojem se razliva svjetlo svjetiljke, sve je u tamno crvenim tonovima, osim naslona stolica, čija je slamnata fraktura izrazito realistički naslikana.⁴³ Nažalost slika je stradala u požaru.⁴⁴

Ulje na platnu *Grb grada Broda*⁴⁵ iz 1910. godine dokaz je ugleda kojeg je Muravić uživao u vlastitoj sredini. Nastao je kao narudžba, te je kao takav vjerojatno stajao na reprezentativnom mjestu u Gradskom

Ličilačko dekorativne radove cijelo desetljeće obavljao je u mnogim Bolléovim gradnjama. U Zagrebu dekorativne radove izvodi u katedrali, palači Akademije, pravoslavnoj crkvi, učiteljskoj školi, Pongratzovoj kući, u kapelici u Dubrancu, u katoličkoj crkvi u Bjelovaru obnovio je dekoraciju zidova, dok su figuralni dio izveli đaci Obrtne škole. Radio je u pravoslavnoj crkvi u Rumi i Mitrovici te u katoličkoj crkvi u Subotici. Prvu radionicu ima u Ilici br. 3., zatim u Radićevoj na br. 3 koju preuzima J. Muravić nakon Clausenovog preseljenja u Graz (O. Maruševski, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, IPU, Zagreb, 2009.).

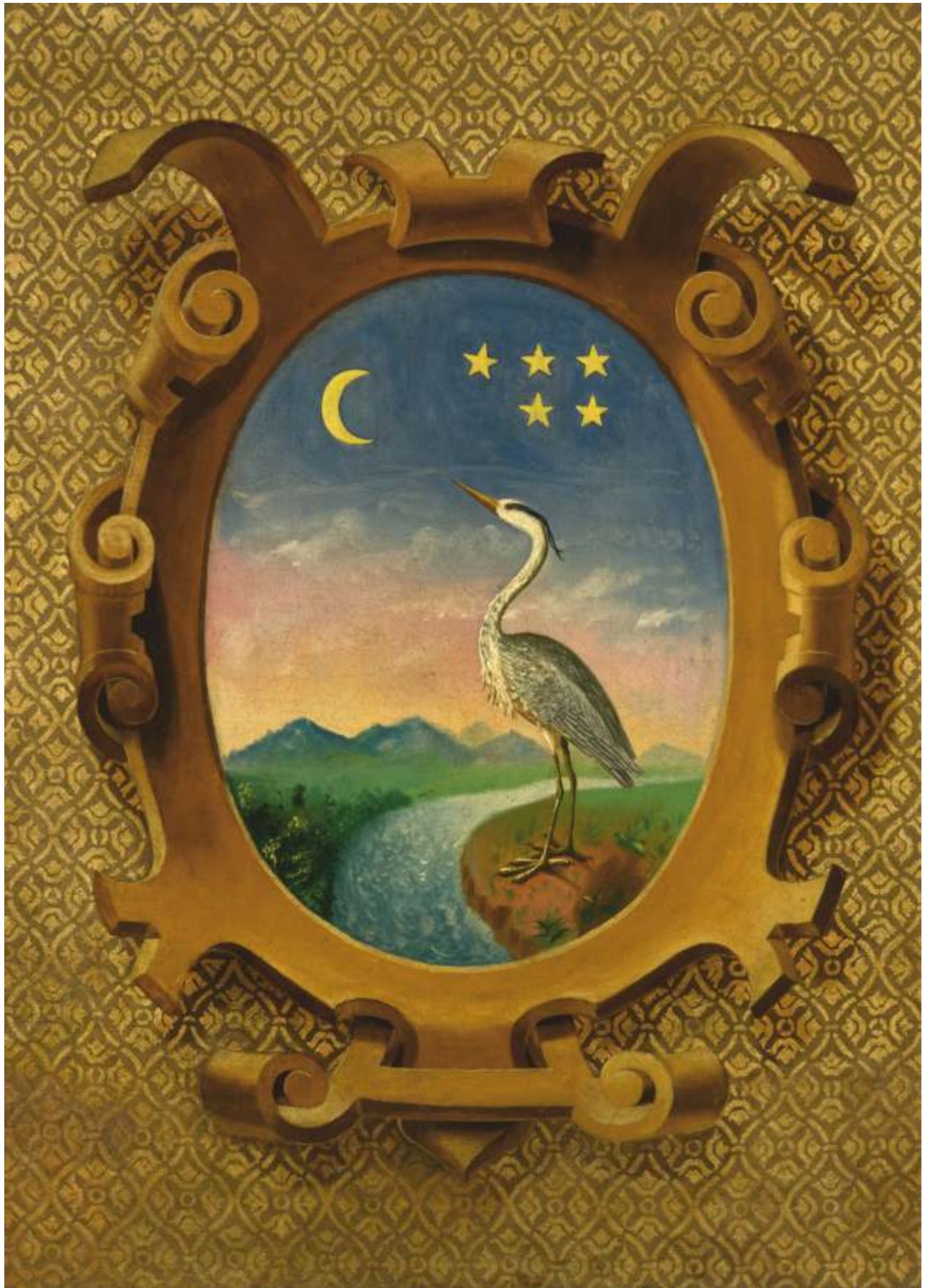
⁴⁰ Ivan Clausen radio je 1892. g. pod nadzorom H. Bolléa pompejanske ornamente na unutrašnjosti zgrade Odjela za bogoštovlje i nastavu uz pomoć učenika dekorativnog odjela Obrtničke škole.

⁴¹ Vrlo je vjerojatno da je Josip Muravić sudjelovao na izložbama još kao pitomac škole. Prvu izložbu domaćeg kućnog obrta priredilo je Društvo za umjetnost i obrt u prostorijama nove zgrade Akademije 1881. – 82. g. Bila je to uglavnom izložba seljačkog umjetnog tkanja i veziva. Potom je uslijedila izložba u Trstu 1882., te u Budimpešti 1885. g. Tamo Hrvatska sudjeluje u posebnoj paviljonu. Najpoučniji dio izložbe bili su predmeti zagrebačke Obrtne škole. U popisu XXXII skupine predstavljena je *tvorna umjetnost slike i risarije, kiparstvo i arhitektonske osnove*. Nakon izložbe u Budimpešti izložbama učeničkih radova po završetku svake godine I. Kršnjavi je nastojao pokazati uspjehe škole.

⁴² Diplôme d' honneur i Medaille d' Or A Croix Insigne, MBP KU KHZ 1/80., Muzej Brodskog Posavlja. Darovala prof. Marija Avilov.

⁴³ Arijela Boras, Katalog izložbe *Josip Muravić slikar*, MBP, 1983.

⁴⁴ Dokumentarna fotografija slike nalazi se u arhivi MBP-a.

Grb grada Broda, 1910.

Plemićka diploma Stjepana pl. Horvata, 1895.

Portret Ane Muravić, 1900.

Portret Zlate Muravić, 1936.

Portret Ružice Haberle, 1930.

Portret Marije Avilov, 1927.

poglavarstvu. Slika grba nalazi se u bogato ukrašenoj ovalnoj kartuši unutar ornamentalno dekorirane zlatno obojane površine. Čaplja je okrenuta heraldički gledano na desno kao na grbu Broda iz 1885. godine. Ima ucrtane piramidalne obrise obronaka planine Motajice i morfološku podudarnost s vijugavim tokom rijeke Save stiliziranog prikaza. Novost je da Muravić slika umjesto šestokrakih peterokrake zvijezde. Rješenje grba J. Muravića iz 1910. godine bilo je u službenoj uporabi sve do 1992. godine.⁴⁶

Muravić je ponovio sudjelovanje na pariškoj međunarodnoj izložbi 1900. godine. Hrvatski umjetnici tada su dobili vrlo skroman prostor za izlaganje u okviru Ugarske. Sudjelovalo je 11 slikara⁴⁷ po izboru Društva hrvatskih umjetnika s 29 slika. Među slikarima nije navedeno Muravićevo ime. Moguće je da je izlagao izvan kategorije nacionalne umjetnosti, budući da Hrvatska nije predstavljena kao samostalna zemlja, nije imala vlastiti paviljon te su izlošci bili prezentirani kroz brojne izložbene cjeline. Josip Muravić na pariškoj izložbi predstavio se s portretom supruge – *Portret Ane Muravić* izrađenim u tehnici pastela.⁴⁸ Ovaj uradak, kao i ostali slikarevi portreti nastao je vjerojatno po fotografiji, što je u portretnom slikarstvu tog vremena postalo pravilo.

Pretjerano nastojanje fotografske preciznosti pridonijelo je izvjesnom naturalizmu samog izraza. Likovi koje Muravić portretira ostavljaju dojam kao da su modelirani od voska, djeluju poput lutaka, a ne stvarnih ljudi.

⁴⁵ U velikom požaru 1859. g. izgorjela je gradska vijećnica. U tom požaru propala je starija arhiva zajedno s grbovnicom, originalnom poveljom, kojom se gradu Brodu dodjeljuje grb. Po mišljenju austrijskih stručnjaka grb je nastao u vremenu od 1775. – 1820. Najstariji faksimil nalazio se u počasnoj knjizi građana Broda iz 1820. g. U Statutu grada iz 1883. g. stoji opis grba: *...Sastojeći se od četverokutna polja, kojemu su kutovi malo zaokruženi. U tom polju stoji biela čaplja, koja je uprla glavom i očima u nebo na kojemu se vidi mjesec i pred njim pet zvjezdah.* Prema E. Laszovskom u *Grbovi Jugoslavije*, Grb grada Broda na Savi opisan je: *U modrom polju na zelenom tlu stupa na desno ždral, praćen gore desno srebrnim polumjesecom i pet (tri, dva) zlatnim šesterokrakim zvijezdama.* Opis se podudara sa zvaničnim grbom iz Statuta grada iz 1883. g.

⁴⁶ Tada je prihvaćeno redizajnirano rješenje kipara Zvonimira Lončarića.

⁴⁷ Izlagali su Auer, Alexander, Bukovac, Crnčić, Čikoš, Iveković, Kovačević, Mašić, Lowenthal-Maroičić, Medović, Tišov, Frangeš, Valdec (V. Rapo, *Hermann Bollé i Obrtna škola u Zagrebu*, Zagreb, 2002.).

⁴⁸ O Muravićevom sudjelovanju na izložbi u Parizu 1900. g. podatke je dala unuka, gđa. Tanja Kovačević.

Božuri, 1931.

Mrtva priroda, 1931.

Jagode, oko 1931.

Mrtva priroda, 1891.

Obitelj Muravić, 1910.

Naglašena linearnost u službi je dekorativnosti. Muravić je gotovo ravnopravno, precizno tretirao sve partije slike – kako lice tako i šešir s velom te kaput s bogatim krznenim ovratnikom. Jedino apstraktna, grafički tretirana tirkizna pozadina suprotstavlja se statičnoj postavi kao i tvrdom tretmanu lika u kadru.

Da slikar koristi fotografske predloške kod izrade portreta svjedoče i fotografije iz obiteljskog albuma. Vidljivo je da predložak prenosi u cijelosti ili radi minimalna odstupanja od originala. U autoportretu koji je dio kompozicije *Obitelj Muravić*, slikar koristi kao predložak vlastitu fotografiju za štafelajem.⁴⁹ Tako je njegov lik slikara i portretista obitelji jasno pozicioniran u odnosu na druge. Jedini gleda izravno u „objektiv“ te na taj način ostvaruje neposredniji odnos s promatračem. Ne postoji međusobni kontakt među ostalim portretiranim osobama. Namjerno ili ne, svaki od njih prikazan je zatočen u vlastitom svijetu gotovo na isti način kako je slikar tretirao izolirani portret dječaka, preminulog sina Vladimira. Možda Muravić nije bio pretjerano vješt slikar koji bi uspio dočarati kistom osim fizičkog izgleda i emocionalni portret modela, ali je promišljenim komponiranjem uspio dočarati odsutnost i prazninu, koja je uslijed snažne životne tragedije koja je pogodila njegovu obitelj, ispunila vlastiti život kao i živote onih koji ga okružuju. Slika koja na prvi pogled djeluje kruto i statično u sebi nosi snažan dramatski potencijal. Iako je i ovu svoju specijalnost javno oglašavao, Muravić se portretiranjem bavio uglavnom u slobodno vrijeme. To su slike izrađene u tehnici ulja na platnu, pasteli, sepije kao i nekolicina crteža ugljenom. Portretirao je najčešće svoju djecu, suprugu, roditelje i rodbinu, a vjerojatno da je izradio i pokojni portret po narudžbi.

Zamah u obnovi pravoslavnih objekata započet je pravnim aktom donesenim 1884.⁵⁰ godine, a formalno stupa na snagu 1887. godine. Predviđa pomaganje i pravoslavnih ustanova iz budžeta. Tek postavljanjem Isidora

⁴⁹ U obiteljskom albumu nalazi se fotografija punca Tome Sušića, učitelja iz Carevdara, koja je Muraviću poslužila kao predložak za njegov portret na istoj kompoziciji.

Kršnjavoga za predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu započinje doba intenzivnog obnavljanja srpskih pravoslavnih crkvi u cijeloj Hrvatskoj. Josip Muravić kasnije će zabilježiti svoju profesionalnu nazočnost u radovima na parohijalnim crkvama u Požegi, Topuskom, Medarima, Klokočeviku, Gređanima kod Nove Gradiške, Novoseljanima kod Bjelovara, Kukurjancu kod Pakraca, Vojakovcu kod Križevaca, Uštici kod Jasenovca i Vinkovcima. Međutim njegovi početci, kao majstora dekorativnog slikarstva, vezani su uz velike pothvate obnove Hermanna Bolléa.

Bogatog kolorita zidnog oslika, vitrajima, ikonostasom i prijestoljima izrađenima u zagrebačkoj Obrtnoj školi, grkokatolička katedrala *Svetog Trojstva u Križevcima* jedan je od najboljih primjera historicističkog *gesamtkunstwerka* u Hrvatskoj. Obnovu crkve Izidor Kršnjavi povjerio je Hermannu Bolléu koji je uglavnom angažirao bliske suradnike iz Obrtne škole.⁵¹ Za dekorativno slikanje crkve i pozlatu na mobilijaru angažiran je Josip Muravić za kojeg slovi da je *majstor za slikanje crkavah u svakom slogu po nacrtu*.

*Cijelokupan je ugođaj ove potpuno polikromirane crkve u smeđecrvenkastom tonu, u polutama u kojoj se iskri pozlata... Unutrašnjost je potpuno oslikana u horizontalnoj, geometrijskoj ornamentaciji, a pojedine partije kombinirane su s cvjetnom ornamentikom. Svod je modar, posut zvijezdama, a u transeptu na svodu su četiri evanđelista što ih je slikao Medović. U lađi su dvije slike od Tišova. Pod je također ornamentiran. Slike na ikonostasu, u bogatom pozlaćenom okviru radili su Medović, Tišov, Čikoš i Kovačević. U svetištu su zidne slike Čikoša, Medovića i Tišova. Mobiljar je također oslikan i diskretno ornamentiran zlatom: propovjedaonica od Josipa Bauera, kao i vladličino i vladarsko prijestolje. Na tetrapodu je slika Ivana Tišova.*⁵²

Obnovu *Saborne crkve Svete Trojice* u Pakracu započinje Bollé 1893. i ona traje sve do 1896. godine. Zdanje je posebno po tome što suprotstavlja raskošnu i dekorativnu portalnu zonu jednostavnom korpusu crkve. Opremu crkve⁵³ mobiljar, kovano željezo, kao i dekorativne radove izveli su uglavnom isti majstori koji su angažirani na katedrali u Križevcima, dok se ime Josipa Muravića spominje uz izvedbu slikarskih i pozlatarskih radova... *Unutrašnjost je bogato polikromirana s neizostavnom pozlatom... Iako su boje alterirale, a prema opisu iz vremena obnove bile su "jasne", može se ocijeniti ljepota florealne zidne ornamentacije, izvedene na tamnoj i svijetloj podlozi prema antiknim bizantskim predlošcima i mnogo bogatije, jer nije sputana "čistim" stilom.*⁵⁴

Projektant historicističke restauracije barokne *Saborne crkve Vavedenja Presvete Bogorodice u Plaškom*⁵⁵ ugledni je arhitekt Janko Holjac.⁵⁶ Crkva u Plaškom najveće je njegovo djelo na polju restauracija sakralnih objekata. Njena obnova započeta je pod utjecajem Bolléove restauracije saborne crkve u Pakracu. Vanjska obnova dovršena je tijekom 1903. godine tako da su već 1904. godine izvršeni manji zahvati na unutrašnjem uređenju. Radovi u unutrašnjosti objekta trajali su sve do 1907. godine, po nacrtima Marka Peroša, dekorativnog slikara, tada profesora na Obrtnoj školi, arhitekta Vinka Rauschera⁵⁷ i slikara Ivana Tišova. Dekorativni dio oslika izveo je Josip Muravić po Rauscherovim projektima. Oslík je bio *rađen vrlo živim bojama s obiljem pozlate*. Iz dopisa Odjela za bogoštovlje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade od 23. listopada 1906. godine vidljivo je da je posao završen na vrijeme i uz potpuno zadovoljstvo episkopa i crkvenog odbora... te da je slikaru Josipu Muraviću isplaćeno ukupno 9.160 kruna, a Marku Perošu za figuralno slikanje ukupno 8.560

⁵⁰ Zakonska osnova o crkveno-školskoj autonomiji.

⁵¹ Radove u kovanom željezu izveo je bravar Đuro Hamel iz školske bravarske radionice, drveninu Albert Zorinić i Ivan Budicki, drvorezbarske i kiparske radove L. i F. Lubinsky, limarske radove A. Maruzzi, bravarske radove Đuro Burić i Viktor Rimay, klupe stolar Ivan Mihoković.

⁵² O. Maruševski, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, IPU, Zagreb, 2009.

⁵³ Gradnju katedrale nadgleda čuveni arhitekt Viktor Kovačić koji u to vrijeme radi u Bolléovu ateljeu.

⁵⁴ O. Maruševski, isto.

⁵⁵ Plaški je gradić smješten u istoimenoj dolini rječice Dretulje, na putu koji iz Ogulina vodi prema Plitvičkim jezerima.

⁵⁶ Prijedlog obnove H. Bolléa bio je odbijen.

⁵⁷ V. Rauscher vrlo je plodan, ali zanemaren arhitekt. Autor je brojnih projekata u Hrvatskoj uglavnom u historicističkom stilu i manjeg broja građevina secesijskih karakteristika.

kruna.⁵⁸ Nažalost, oslici nisu sačuvani. Za vrijeme bombardiranja tijekom Drugog svjetskog rata crkva je oštećena. Šezdesetih godina 20. stoljeća izvršena je neprimjerena adaptacija unutrašnjeg prostora, koja ga je u cijelosti prebojavanjem uništila, a pri obnovi objekta 80-ih godina 20. stoljeća potpuno je otučen historicistički oslik.⁵⁹

*Dekoratивно sakralno slikarstvo visokoga i kasnog historicizma razvijalo se pod snažnim utjecajem gotičkog ukrasnog slikarstva Italije kao i suvremenog ukrasnog srednjoeuropskog slikarstva pa se slični motivi javljaju kod većine arhitekata i slikara: plavi svodovi posuti zvjezdicama i križevima i omeđeni ukrasnim rubnicima (bordurama) tjemena svodova naglašena ukrasnim "rozetama", kojima se nadomješta nepostojanje ključnih kamenova, donji dijelovi zidova oslikani iluzionistički riješenim zastorima, imitacija gradnje kamenom po zidovima, prevladavanje biljolikih motiva itd.*⁶⁰

Prije oslikavanja crkve Josip Muravić vlastoručno bi izrađivao minijaturne predloške. Danas se neki od njih čuvaju u Državnom arhivu u Slavanskom Brodu. Sačuvani su predlošci za oslik župne crkve *sv. Ivana Krstitelja* u Slavanskom Kobašu, nacrti oltara župne crkve *Rođenja sv. Ivana Krstitelja* u Sibinju kao i *svetih apostola Filipa i Jakova* u Grgurevićima (Odvorci). Svodove, prema historicističkom programu, Muravić izvodi intenzivnom plavom bojom sa zvijezdama od pozlate, rubove flankira iluzionističkim stupovima, te ornamentom biljnih stiliziranih oblika. Na sačuvanom predlošku za oslikavanje župne crkve u Kobašu iz 1904. godine vidljivo je da do tada historicistički repertoar oblika mjestimično ustupa mjesto secesijskoj stilizaciji, no još uvijek u skladu s općom historicističkom estetikom. Nažalost, najveći dio Muravićevih oslika, ako nisu stradali zajedno s objektima za vrijeme Drugog svjetskog rata, obijeni su ili prebojani 80-ih godina prošlog stoljeća. Dokumentarne fotografije prije obnove crkava nisu napravljene. Nekolicina ih se čuva u Državnom arhivu u Slavanskom Brodu te svjedoče o kontinuitetu Muravićevog predanog rada i kvaliteti izvedbe.

Tome u prilog idu i preporuke – *svjedočbe* koje Muravić dobiva od zadovoljnih naručitelja po obavljenom poslu poput one koju je izdao Antun Brašnić podvinjski župnik, nakon što je Muravić 1901. godine oslikao unutrašnjost župne crkve *sv. Antuna* u Podvinju: *svjedočbom se od strane podpisanoga župnoga ureda istini za volju rado potvrđuje da je gospodin Josip Muravić slikar u Brodu župnu crkvu Podvinjsku, pak unutar njezin namještaj i kor, oltare, prodikaonu i krstionicu tako lijepo dekorirao da služi ne samo župi Podvinjskoj nego i čitavoj okolici na diku; pak pošto je taj lijepi posao obavio uz znatno umjerenu cieniu, to se oviem svakomu za slične radnje najtoplije preporučuje.*

U arhivi Muzeja Brodskog Posavlja čuva se još nekoliko Muravićevih preporuka, a jedna od njih je i župnika Ferde Kraljevića iz Štivice nakon što je slikar uspješno završio dekorativne radove u unutrašnjosti crkve *sv. Marije Magdalene* 1903. godine: *Svedočba koju podpisani ovim vjerodostojno izdaje da je Josip Muravić u Brodu na Savi vješti i pouzdan crkveni slikar koji je godine 1901. štivičku župnu crkvu iznutra liepo i ukusno uz vrlo umjerenu cieniu na obće priznanje i zadovoljstvo naličio. Stoga se isti gospodin u tom poslu svakomu toplo preporuča.*

U razdoblju s kraja 19. stoljeća bilo je uobičajeno da se dekorativno oslikavanje s obilnom ornamentikom povjeri jednom, a zidne figuralne kompozicije drugom slikaru. Dekorativno slikarstvo bilo je sastavni dio

⁵⁸ S. Lučevnjak, *Freske našičke crkve i slikar Marko Peroš*, Zavičajni muzej Našice, 2006.

⁵⁹ Oslik crkve u Plaškom u službi je *gesamtkunstwerka*, predstavlja kombinaciju velikih dominirajućih, dekorativnih ploha s manjim poljima na zidu i oslikanim svodovima s motivima likova ili scenama iz života Isusa i svetaca. ...*Iz fotografija je vidljivo da se radi o osliku sličnom onome iz pravoslavne crkve sv. Duha u Bjelovaru ili mitropolitske crkve u Srijemskim Karlovcima. Dominiraju dekorativna polja koja imitiraju gradnju rustikom, a malobrojni figuralni motivi postavljeni su u dekorativne okvire* (S. Lučevnjak, *Freske našičke crkve i slikar Marko Peroš*, 2006.).

⁶⁰ D. Damjanović, *Gradnja i opremanje župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Granešini*, *Tkalčić*, 15. | 2011., 339. – 386.

Saborna crkva Svete Trojice u Pakracu, 1896., MBP

Saborna crkva Sv. Trojice u Pakracu, 2000.
fotografiju ustupio L. Bosanac

opreme unutrašnjosti i pokrivaio je veliki dio zidnih površina u kojima su ostavljeni medaljoni za slike. Postoji mogućnost da je Muravić uz oslikavanje dekorativnom i biljnom ornamentikom crkvene unutrašnjosti župne crkve *sv. Stjepana Kralja* u Novoj Gradiški, oslikao i zidne kompozicije.⁶¹ U župnoj crkvi *Mučeništva sv. Ivana Krstitelja* u Zapolju do danas su sačuvane dvije kompozicije, jednostavnije, naivnije izvedbe, *Posljednja večera* i *Susret Krista s apostolima u Jeruzalemu*.

U Muzeju Brodskog Posavlja nalazi se Muravićev popis,⁶² iako nepotpun, izvršenih dekorativnih radova na sakralnim objektima diljem Hrvatske kao i izvan granica, koje je slikar izveo zajedno sa svojim naučnicima, kao i popis nekolicine izvedenih oltarnih pala. Osim spomenutih katedrala u Križevcima, Pakracu i Plaškom te angažmana na *grčko istočnim parohijalnim* crkvama, Muravić djeluje i izvan Hrvatske. Radi na oslikavanju unutrašnjosti crkve u Bosutu kod Srijemske Mitrovice, rimokatoličkoj župnoj crkvi u Mitrovici i Gibarcu kod Šida u Srbiji, te u Bosanskom Brodu i Goricama u Bosni.

Da je zaista bio poznat i tražen majstor diljem zemlje dokazuje niz crkava koje nastavlja popisivati u spomenutom dokumentu: crkva u Ivancu u Hrvatskom zagorju, Maji kod Gline, Pakracu kao i obližnjem Lipiku i

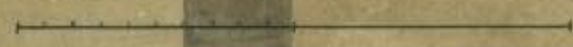
⁶¹ O tome piše M. Mirković u *Crkvena umjetnost Nove Gradiške*, u monografiji *Nova Gradiška*, Poglavarstvo grada Nova Gradiška, Nakladna kuća "Dr. Feletar", Matica Hrvatska Nova Gradiška, Nova Gradiška, 1998.

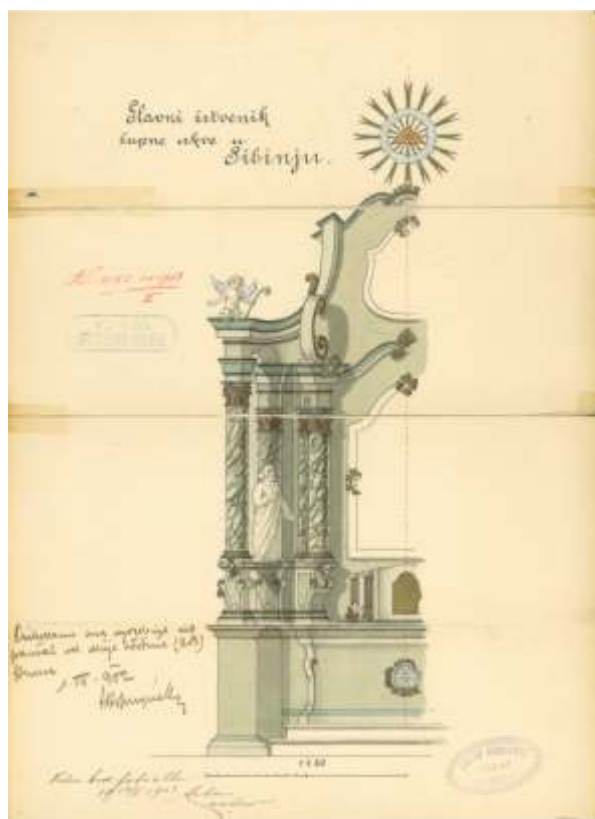
⁶² MBP KHZ 1/80.

Obiect
za
zupnu cehru
u
Odvorci

Mihailo
u Brodci, dno 27 apryla 1904
At. ~~...~~
Hormayri

Nacrti za oltare župne crkve Rođenja Ivana Krstitelja u Sibirju, 1902.

Kukunjevcu, Carevdaru i Vojakovcu kod Križevaca, Novoseljanima kod Bjelovara, Donjem Miholjcu i Sunji, Pakracu, Velikom Grdjevcu kod Daruvara, Sisku i Bučju kod Požege. Nastavlja s filijalnom crkvom u Odri u Turopolju, Starim Jankovcima te filijalama u Novim Jankovcima i Babskoj kod Vinkovaca. Osim već spomenutih crkava u Novoj Gradiški i Zapolju, Muravić je angažiran i u okolnim mjestima – Davoru, Štivicima, Orubici, Vrbju, Gornjim Bogičevcima, Medarima i Gređanima.

U Brodu i okolici Muravić dokumentira djelovanje na sljedećim objektima: kapeli sv. Ane u brodskoj tvrđavi, crkvama u Podvinju, Podcrkavlju, Grabarju, Glogovici, Zdencima,⁶³ Varošu, Starom Slatiniku, Oriovcu, Sibirju,⁶⁴ Odvorcima, Dubočcu, Bebrini, Kobašu, Šumeću, Ruščici, Donjoj Vrbi, Klokočeviku, Trnjanima i Divoševcima.

Obrtnu iskaznicu Josipu Muraviću *kao stanovniku grada Broda* izdalo je Gradsko poglavarstvo 17. studenog 1898. godine nakon što je propisanim načinom prijavio *da u području grada Broda namjerava tjerati "Slikarski*

⁶³ Iz Spomenice župe: ...*Godine 1904. bi nabavita nova slika sv. Petra za kapelicu u groblju zdenačkom od Josipa Muravića iz Broda za 50 kruna...*

⁶⁴ Josip Muravić angažiran je na obnovi crkve *Rođenja sv. Ivana Krstitelja* u Sibirju zajedno s bratom Antunom. Skromne podatke o obnovi sadrži Spomenica župe o čemu piše K. Škuljević u članku *Sibirjci i njihova kultura življenja, 2012. g.* Mali dio oslika sačuvan je do danas. U tijeku su konzervatorski radovi koji će pokazati opseg dekorativnog oslika. Muravić je 1903. g. osim za dekorativne radove u istoj crkvi angažiran i oko izrade oltarnih pala. Napravio ih je za 240 kruna.

*obrt". Pošto je propisanim u zak. članku XVII. od god. 1884. izpravami dokazao da ima pravo na tjeranje ovog obrta smo gospodina Josipa Muravića pod br. 30 A. u naš obrtni upisnik ubilježili ter njemu ovu obrtnu iskaznicu izdajemo. Još 1895. godine Muravić otvara radnju u Ulici Franje Josipa br. 58., istovremeno s preuzimanjem obrta od J. Clausena u Zagrebu. Oglašava ga u Posavskoj Hrvatskoj.⁶⁵ Iz oglasa je razvidno da je Muravić djelovao u Brodu i prije otvaranja obrta, odnosno prije službenog izdavanja Obrtnice. U oglasu stoji: *Na obavjest stavljam mojim dosadašnjim štovanim mušterijam kao i slavnom občinstvu, da si pridržajem moju slikarsku radionicu u Brodu Franje Josipa ulica br. 58. i nadalje, te se preporučam najuljudnije i daljnjim naručbam što mnogobrojnije...**

Iz tog razdoblja datiraju i oslici koje je slikar realizirao u veži kuće Brlić⁶⁶ kao i u kući trgovca Ferića u Starčevićевой ulici na broju 2. Osluk kuće Brlić, očuvao se do danas, a postoji vjerojatnost da je J. Muravić i autor prebojanog dekorativnog oslika na stropu predsoblja gornjeg kata kuće, što će u dogledno vrijeme pokazati restauratorski radovi. Dekorativna kompozicija prati arhitektonsku podjelu stropa veže. Izvedena je gotovo identično (izmjenjuje se samo crvena i plava boja) na sva tri polja. Na profilaciji koja ih dijeli nalazi se skromniji vitičasti motiv⁶⁷ u formi rozete koji se u raskošnijem izdanju ponavlja u centralno pozicioniranim medaljonima. Kompoziciju polja čini spomenuta rozeta u središnjem dijelu ovala, koju omeđuje šest ploha. Osim maštovito razrađenog vitičastog motiva, zanimljivi su Muravićevi prikazi maskarona u kartušama, egzotičnih mitskih ptica kao i krilatih bića ženskih obilježja koja *izrastaju* iz florealnih motiva.

Vežu kuće trgovca Ferića oslikao je Muravić služeći se drugačijim repertoarom motiva. Osluk je u prilično lošem stanju, dok su bočne plohe veže prebojane⁶⁸ te se, za razliku od kuće Brlić, izgubio cjelovit dojam koje je slikarev

⁶⁵ *Posavska Hrvatska*, God. 2, Brod na Savi, 1895.

⁶⁶ Kuća Brlićevih, nalazi se na glavnom gradskom trgu, danas Trgu Ivane Brlić-Mažuranić.

⁶⁷ Sugerira ukras od kovanog željeza.

* Lijevo i gore - Muravićev oslik u veži kuće Brlić na Trgu Ivane Brlić-Mažuranić, Sl. Brod

Slike lijevo i gore - Muravićev oslik u veži kuće Ferić u Starčevićевой ulici, Sl. Brod

uradak imao polučiti. Strop veže arhitektonskom profilacijom podijeljen je na pet polja od kojih su prvi i zadnji pravokutnog, dok su središnja tri, kvadratnog oblika. Skromnije dekoracije u obliku rozete, u čijem se središtu nalazi cvijet identičan dekorativnom motivu namještaja čuvene *Pariške sobe*⁶⁸ za koju je nacrt izradio Hermann Bollé, nalaze se na užim poljima, kao i na ploham zidnih istaka koje međusobno odvajaju oslikana polja. Kompozicija je istovjetna na sva tri središnja polja. U centralnom dijelu kvadrata nalazi se bogato ukrašena čipkasta rozeta sačinjena od osam istovrsnih stiliziranih cvjetova, koje okružuju središnji osmerokut ispunjen nešto većim cvjetnim motivom. U kutovima se nalaze četiri barokne kartuše unutar kojih su smješteni različiti motivi stručaka cvijeća. Do njih se sa svake strane ponavlja florealni motiv obogaćen procvjetalom povijušom. Polje je flankirano ornamentalnom trakom modre pozadine sa zlatno iscrtanim ornamentima. Bočno, u lukovima između baldahina i bočnog zida nalaze se četiri medaljona s motivima puta naivnije, nezgrapnije izvedbe nego li sam dekorativni oslik: jedan drži srp i vijenac od žita, drugi je obavijen užetom, treći umotan u tkaninu ili možda čak lavlju kožu – atribut pobjednika Herakla, dok četvrti nosi krilatu kapu i u ruci Hermesov štap obavijen dvjema zmijama koje su prema vrhu okrenule glavu jedna prema drugoj, što predstavlja simbol trgovine.

Poznato je da je Muravić oslikao i sobu u kući učiteljice Katinke Malin u Starčevićевой ulici na broju 44 te da je dekorirao zidove gostionice *K lovcu* s dvije fresko kompozicije s temama kupačica i nogometaša. U svojoj vili *Vladimirovac* u Brodskom Vinogorju, Muravić je oslikao zid verande na gornjem katu kuće s prizorima romantičarskih pejzaža s ruinama starih zdanja kojima su kao predlošci poslužile razglednice sačuvane do danas. Na zidu uz stepenice koje vode u prizemlje kuće prema stanu vincilira, stajao je prizor potoka koji stvara slap. S verande se ulazilo u prostranu sobu s velikim dekorativnim ovalom na stropu. Muravić ga je formirao naslikavši nizove motiva romantičarskog prizvuka: starih glazbenih instrumenata, flauta, frula, vrpce, raznih vrsta cvijeća i prikazima lastavica.⁷⁰ Oslik je potpuno uništen u potresu 1964. godine.

Iako se Josip Muravić profesionalno profilirao te dobio priznanje kao dekorativni slikar, za što je uostalom i stekao naobrazbu na dekorativnom odjelu zagrebačke Obrtne škole, njegovo školovanje uključivalo je i obrazovanje iz područja *lijepih umjetnosti* te brojne sate promatranja i *crtanje po naravi*, na koje je program Obrtne škole posebno naglasak. Tako koncipirano školovanje bilo je dostatna podloga nekolicini Muravićevih školskih kolega, poput spomenutih I. Tišova, F. Kovačevića, R. Valdeca i R. Frangeša

⁶⁸ Ostatak oslika zidne površine vidljiv je neposredno ispod jednog od medaljona.

⁶⁹ Na Svjetskoj izložbi u Parizu 1900. g. školstvo ondašnjih kraljevina Hrvatske i Slavonije bilo je predstavljeno u I. skupini "Uzgoj i nastava" s predmetima za obuku te učeničkim radovima, izloženim u studijskom kabinetu. Namještaj za tu prigodu izradili su učenici Kraljevske zemaljske obrtne škole u Zagrebu po nacrtima arhitekta Hermanna Bolléa. U današnjem postavu Hrvatskog školskog muzeja u Zagrebu uz postojeći namještaj i akvarele izložen je manji izbor radova iz sadržaja *Pariške sobe*, Bolléovi nacrti za izradbu *Pariške sobe* te spomen-medalja sa Svjetske izložbe u Parizu koju je dobila Zemaljska vlada za sudjelovanje na izložbi i dr.

⁷⁰ Podatke dala prema sjećanju prauka Josipa Muravića, gđa. Lidija Kovačević.

Mihanovića, da nastave zahtjevne studije na bečkoj i Münchenskoj Akademiji te su zahvaljujući naravno i svom talentu, kao vrhunski umjetnici upisani u povijest hrvatske umjetnosti. Za vjerovati je da je Josip Muravić, preko poslovnih kontakata i prijateljskih veza iz srednjoškolskih dana, bio u kontinuiranom doticaju s događanjima na hrvatskoj likovnoj sceni te je na neki način, iako na periferiji zbiljanja i sam bio njen sudionik.⁷¹

Muravićev slikarski opus prilično je skroman i uključuje relativno malen broj slika, uglavnom izrađenih u tehnici ulja na platnu. Među njima nalazi se nekoliko s temom pejzaža i portreta uglavnom članova obitelji, poznata su dva Muravićeva autoportreta i nekoliko slika s temom mrtve prirode. Od posljednje izložbe⁷² u Muzeju Brodskog Posavlja, iz obiteljske zbirke zagubljena su dva, do tada poznata Muravićeva uratka minijature dimenzija: crtež ugljenom *Portret žene*, 1897. godine i ulje na platnu *Oproštajno pismo* nepoznate datacije. Nakon potresa 60-ih godina slična sudbina pogodila je i nekolicinu slika s temom Križnog puta koje su se nalazile u obiteljskoj vili. Do danas je po crkvama u brodskoj okolici sačuvano desetak oltarnih pala i drugih slika sakralne tematike, iako je njihov broj zasigurno veći s obzirom da je Muravić bio dugi niz godina aktivan – od svojih slikarskih početaka 90-ih godina 19. stoljeća pa sve do sredine 30-ih godina 20. stoljeća, kada je izvršena datacija zadnje izvedenih Muravićevih slika.

U Zbirci umjetnina 18. i 19. stoljeća Muzeja Brodskog Posavlja nalazi se ulje na platnu *Portret muškarca iz obitelji Muravić*⁷³ autora St. Hampfla iz 1864. godine. Izrađen je u skladu sa zahtjevima slikarstva druge

⁷¹ Od nama nepoznatog pošiljatelja Muravić je iz Zagreba dobio dopisnicu sljedećeg sadržaja: *Dragi Pepa, Presvj. g. biskup Drahobečki gradi jednu jako lijepu kapelu. Radi crkvenog slikanja pismeno se obrati na g. Podhorskoga arhitekta iste odmah. Ja sam s njim o tebi razgovarao. Još je kod istog jedan mauzolej za oslikati.* Arhitekt Stjepan Podhorsky, je uz Viktora Kovačića, bio jedan od vodećih arhitekata s početka 20. stoljeća.

⁷² Arijele Boras, *Josip Muravić slikar*, MBP, Slavonski Brod, 1982.

Pogled na Gornji grad, 1898.

polovice 19. stoljeća, stilskih karakteristika slikarstva bidermajera. Isticanje individualnih karakteristika i težnja za što većom vjerodostojnošću podrazumijeva realizam prisutan u izvedbi. U 19. stoljeću stasali građanski stalež počinje se profilirati u korisnike kulturnih i umjetničkih sadržaja. Dolazi do prvih skromnih narudžbi slika koje su bile redovito ograničene na portret dokumentarnog karaktera umjetničko obrtničke naravi. Obiteljski portreti resili su domove dobro stojećih obitelji trgovaca i obrtnika. Josip Muravić, odrastajući u sličnom okruženju i sam je izabrao slikarski poziv.

U Muzeju Brodskog Posavlja nalazi se ulje na platnu pod nazivom *Studija starca*, s kraja 19. stoljeća. Slika je pripisana Josipu Muraviću na temelju podataka o darovatelju⁷⁴ upisanih u Knjizi inventara Muzeja. Naslikana je u akademskoj maniri i solidne je izvedbe. Sigurna ruka i meka modelacija volumena odaju školovanog slikara. Ipak, pitanje je radi li se ovdje doista o Muraviću kao autoru jer nije moguće pronaći dodirne točke ni s jednim njegovim poznatim djelom koje uglavnom karakteriziraju pomalo naivni realizam i tvrdoća oblika.

Najstariji među portretima je Muravićev uradak izrađen u tehnici ulja na platnu *Autoportret* iz 1898. godine. Solidno je izveden, posjeduje koherentnost cjeline i djeluje monumentalno iako je vrlo malih dimenzija. Postoji sličnost s kasnijim radovima naivnijeg izraza. Ipak, ovu sliku karakterizira meka modelacija bez pretjerane linearnosti, slikarski tretman plohe i psihološka razrada modela što na Muravićevim portretima nije čest slučaj.

Jedna od najstarijih Muravićevih slika eksterijera je veduta Zagreba *Pogled na Gornji grad* nastala 1898. godine, zadnje godine Muravićeva boravka u Zagrebu. Kvalitetno riješena horizontalna kompozicija podijeljena je u dvije trake koju čine prepoznatljiva vizura zagrebačkih krovova u donjem i gotovo jednako široka ploha neba u gornjem dijelu slike. Muravić je s popriličnom preciznošću tretirao sve partije platna te je postigao oštrinu svih planova pa i najsitnijih detalja, koju pojačava jakim svjetlom. Sličan princip *pogleda odozgor* slikar će zadržati na pastoralnom prikazu kod ulja na platnu *Selo Rujevac* iz 1899. godine. Gubi na oštirini tretirajući veće površine ploha mrljama boje, dok je kod prikaza likova u samom izrazu naivniji. Moglo bi se reći da se niz nastavlja *Autoportretom* iz 1935. godine u kojem slikar istim pristupom svjetlu, gotovo naturalistički radi autoportret, slika detalje odjeće, štafelaj, kistove te biljke u interijeru, kao i

⁷³ GU 26, MBP. U Knjizi inventara Muzeja upisan kao *Portret oca Josipa Muravića*.

⁷⁴ Darovatelj J. Muravić.

Portret mornara (Antun Muravić, 1896., MBP)

Sv. Nikola, 1925., kapela Sv. Nikole, Matković Mala

Sv. Petar, 1904., crkva sv. Petra, Zdenci

obronke Brodskog vinogorja, koji se jasno vide u pozadini kroz prozorsko okno ateljea.

Muravićeve mrtve prirode zrače posebnim šarmom. Ulja s prikazima cvjetovima božura i irisa (1931.) u krupnom planu rađena su naturalistički, u duhu baroknih florealnih kompozicija vjerno prikazanih motiva. Intimnost sadržaja, potpuna posvećenost trenutku te sama namjera darovanja slika na spomen vlastitom potomstvu na neki način im daje veće značenje no što se na prvi pogled čini. Malo ulje na kartonu *Jagode* istovrsnih je formalnih karakteristika. Slikar je na njoj više zaokupljen samom formom i ne ostavlja mjesta interpretaciji značenjskog što je vidljivo i na ranoj kompoziciji *Mrtva priroda*, koja predstavlja studiju međusobnih odnosa slikanih objekata – posuđa unutar zadanog formata slike kao i različitih materijala od kojih su načinjeni.

Crkvena umjetnost tijekom 19. stoljeća ne igra više dominantnu ulogu kao u prethodnim razdobljima. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća religijske teme prelaze na marginu umjetničkog zanimanja. Nastajanje djela sakralne tematike rezultat su narudžbi koje su uslijedile prilikom obnove starijih ili gradnje novih sakralnih objekata. Muravić je zabilježio rad na oltarnim palama *sv. Valentina*, *sv. Grgura*, *sv. Nikole* i *sv. Antuna* naručenih za crkvu u Sibirju. Sliku *Blažena djeвица Marija* izradio je za crkvu *Pohoda Blažene Djevice Marije* u Šumeću. Kompoziciju *Svisveti* za crkvu Svih svetih u Novim Jankovcima, *Kupanje Krista* za župnu crkvu *sv. Ivana apostola* u Podcrkavlju, te oltarnu palu *sv. Petra* za crkvu u Zdencima. Za svog boravka u Carevdaru 1903. godine, gdje je upoznao buduću suprugu Anu, izradio je četiri slike: *sv. Antuna*, *Djevicu Mariju*, *sv. Petra* i *sv. Pavla*. Poznato je da se njegova slika *sv. Dimitrija* nalazi u pravoslavnoj crkvi u Srijemskoj Mitrovici.⁷⁵ *Oltarna pala sv. Valentina* Muravićev je rad za sibirjsku crkvu iz 1905. godine. Slika je pravokutnog oblika s gornjom lučno izvijenom stranicom. Vertikalna kompozicija prikazuje svetca sv. Valentina zaštitnika od

⁷⁵ *Popis slikarskih i vajarskih dela u privatnom i crkvenom vlasništvu*, Sekcija istoričara umetnosti Vojvodine, 1976.

Sv. Franjo Ksaverski, 1930., kapela Sv. Franje Ksaverskog, Stari Slatinik

Sv. Valentin, 1905.,
župna crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Sibirij

Papa Grgur I, 1905.,
crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Sibirij

padavice, centralno postavljenim unutar kadra. Posebnu pozornost slikar je posvetio detaljima – tretmanu kose i brade, dok je nešto slabiji u samom licu. Tako je profesionalna sklonost dekorativnim motivima kao i uvježbana ruka majstora vidljiva u tretmanu odjeće: detalja biskupske mitre, šala, pojasa, nakita, obruba plašta te završetka biskupskog štapa. Pozadina je prilično jednostavno tretirana, uobičajeno pojednostavljenog pejzaža, karakterističnog za sve Muravićeve realizacije.

Druga Muravićeve oltarna pala za crkvu *Rođenja sv. Ivana Krstitelja* u Sibiriju prikaz je *pape Grgura I*, jednog od četiri crkvena oca latinske crkve. Muravić koristi čest ikonografski obrazac: golubica Duha Svetoga silazi nad Grgura koji drži pero iznad otvorene knjige dok gleda u pticu koja predstavlja nadahnuće. U lijevoj ruci drži papinski štap s trostrukim križem. Na glavi mu je tijara, trostruka papinska kruna – oznaka Grgura Velikog. Na ovoj slici Muravić pridaje veću pozornost psihološkoj razradi lica, dok se manje bavi proporcijama: ruke, pored lica glavni akcenti slike, nerazmjerno su male. Pozadina slike je neutralna, nedefiniranog prostora.

U istoj crkvi Muravić je autor oltarne pale *sv. Nikole*, biskupa iz Mire. Portret je naivnijeg izraza, plošnog tretmana. Još uvijek su detalji odjeće, opreme i nakita najbolje realizirani dijelovi slike. Muravić slika biskupa kako u desnoj ruci drži biskupski štap, a u lijevoj zatvorenu knjigu na koju su položene tri jabuke. Jabuke u svetčevoj ruci simboliziraju tri vrećice zlatnika ili tri zlatne kugle. Isti motiv Muravić koristi pri slikanju freske u crkvi *sv. Nikole* u Glogovici. Uz ovaj ponovljeni ikonografski prikaz, za pripisivanje ovog uratka Muraviću, pridonio je i karakterističan "tvrđi" slikarski izričaj.

Nepoznat je razlog zašto je Muravićeve četvrta slika *sv. Antun* za sibirijску crkvu kasnije zamijenjena istoimenom kompozicijom koju je naslikao brodski slikar Albert Gruber.⁷⁶ Međutim, na fotografiji iz arhive Muzeja moguće je rekonstruirati osnovne konture ove kompozicije, jer fotografija bilježi sliku baš u trenutku njenog nastanka.

Muravićeve sakralne realizacije variraju kvalitetom od onih jednostavno komponiranih naivnog izraza poput *Pohoda Blažene Djevice Marije* iz 1906. godine iz istoimene crkve u Šumeću ili *Marije s malim Isusom* iz

⁷⁶ D. Ljubičić Mitrović, *Albert Gruber – život s kistom*, MBP, 2007.

Sv. Nikola, 1905., crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Sibinj

Madona s djetetom, 1931., MBP

Bogorodica s djetetom, 1931., MBP

Madona pod rascvjetalom breskvom, 1932.

Marija s malim Isusom, 1894.

1894. godine, do nešto zahtjevnije i kvalitetnije izvedbe poput *Kupanja Isusovog* iz Župnog dvora u Podcrkavlju ili *Silaska Duha Svetoga* iz Župnog dvora u Klakaru. Očito je da kod kompozicija s arhitektonskim elementima razrađenijeg i složenijeg prostora, uglavnom interijera s više likova, slikar poseže za uzorima iz opusa svojih suvremenika ili se koristi ranorenesansnim odnosno renesansnim predlošcima. Kod slikanja arhitekture, odnosno građevina u pejzažu, koje imaju zadatak definirati mjesto zbivanja radnje, slikar je u najmanju ruku škrt u interpretaciji; koristi vlastiti obrazac niza jednostavno izvedenih kućica grupiranih oko crkve, kojeg primjenjuje neovisno o izvornom podneblju.⁷⁷ Muravić je po predlošku izradio i jednu od svojih Madona i to je naznačio u samoj signaturi.⁷⁸ Vidljivo je da su likovi svetaca koje Muravić slika ponekad izrazito personalizirani, imaju portretna obilježja jer su mu modeli stvarne osobe iz bliže okoline. Tako je poznato da je za kompoziciju *Madona s djetetom* iz fundusa Muzeja Brodskog Posavlja, portretirao sestru Angelinu. Muravić je često bio angažiran i oko restauracije oltarnih pala drugih autora. Obnovio je sliku *sv. Uršula*⁷⁹ iz crkve u Grabarju kao i kompoziciju *Sv. Stjepan Prvomučenik* nepoznatog autora iz istoimene grobljanske crkve u Glogovici. Na lijevom donjem kutu slike nalazi se signatura: *Nastojanjem gdj. M. Jarić renov. Jos. Muravić, Brod, 1892*. Pri tome poslu Muravić je poštivao integritet slike, radio je minimalne intervencije i očito primjenjivao potrebne postupke konzervacije. U Državnom arhivu u Slavonskom Brodu čuva se dokumentarna građa iz 1914. godine, točnije zapisnici Gradskog poglavarstva, ali i Muravićevi troškovnici za radove na župnoj crkvi u Slavonskom Brodu, što pridonosi shvaćanju opsega poslova kojima se Josip Muravić bavio kroz svoju profesionalnu djelatnost. Majstor ih nekada definira kao dekorativno slikanje a ponekad kao ličilački posao.⁸⁰ U *Pohvalbenom zapisniku* koji se odnosi na navedeni posao, a kojega je između ostalih potpisao i tadašnji brodski gradonačelnik Stjepan Benčević stoji: *Nakon točnog pregledanja izvedenog slikanja i ostalih popravaka konstatuje potpisani pohvalbatelj da su sve radnje točno prema odobrenom nacrtu i troškovniku valjano izvedene tako da im se prigovoriti nemože.*

Tijekom Prvog svjetskog rata i zbog nedostatka novih narudžbi Muravić napušta profesionalno djelovanje i zatvara obrt. Povlači se u djedovu vilu, koju je nazvao po sinu – *Vladimirovac*, u Brodskom Vinogorju. Na imanju

⁷⁷ Izuzetak je *Madona s djetetom* iz 1931. g., GU 581, MBP, gdje radnju smješta u autentični krajolik s arhitekturom.

⁷⁸ Radio ju je po slici Bartoloméa Estebana Pereza Murilloa.

⁷⁹ Iz Spomenice župe za vrijeme župnika Josipa Tercija: *...Slika sv. Uršule u Grabarju, renovirana po Josipu Muraviću iz Broda za 16 kruna...*

⁸⁰ Osim oslikavanja dekorativnim oslikom, Muravić se bavio manjim građevinskim i ličilačkim radovima, restauracijom drvenog namještaja i predmeta od metala...

sa suprugom Ankom uživa u prirodi gdje se za ljetnih praznika okupljala cijela obitelj. Bavio se voćarstvom, a povremeno i slikao: tada nastaju portreti kćeri u crtačim tehnikama kao i autoportret u poznijim slikarevim godinama. Supruga Ana povremeno je odlazila kćerima Zlati, Mariji i Ružici, koje su se školovale u Zagrebu. Zlata, profesorica francuskog jezika i književnosti usavršavala se u Parizu. Marija udana Avilov, bila je prva Brođanka na zagrebačkom Sveučilištu, cijenjena profesorica biologije na brodskoj Gimnaziji⁸¹ i pjesnikinja. Kćer Ružica, udana Haberle, imala je uspješnu karijeru glumice i pjevačice u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, pisala je poeziju i izdala zbirku pjesama.⁸² Kćeri su naslijedile očev talent i smisao za umjetnost općenito, te su se i same okušale u slikanju, a ljubav prema prirodi i likovnosti su pak prenijele na svoju djecu.

Josip Muravić umro je na Božić 1946. godine. Sahranjen je u obiteljskoj grobnici Muravićevih koja se nalazila u središnjem dijelu Gradskog groblja u Slavonskom Brodu. U spomen slikaru, obitelj je svake godine nosila veliki vijenac izrađen od grančica, raznovrsnih biljaka i livadskog cvijeća s njegovog omiljenog vinogorskog imanja te ga postavljala na vrata grobnice. Iako je grobnica svojim posebnim arhitektonskim karakteristikama⁸³ (projektirana je poput hrama), to zasigurno zaslužila, nažalost, zdanje svojevremeno nije dobilo status zaštićenog spomenika kulture. Sedamdesetih godina 20. stoljeća je srušena, a slikar sahranjen na neuglednom mjestu na obodnici groblja.

Josip Muravić ostavio je značajnoga traga u umjetničkom i kulturnom životu Broda i šire, i svakako pripada nizu poznatih Brođana koji su nas zadužili. Međutim, njegov doprinos povijesti umjetnosti nije zanemariv ni na nacionalnoj razini, budući da je zajedno s najpoznatijim hrvatskim umjetnicima i obrtnicima sudjelovao u obnovama i uređenju unutrašnjosti značajnih spomenika sakralne arhitekture.

⁸¹ Dinko Kozak, *Životopisi istaknutih profesora prirodoslovaca s brodske Državne realne gimnazije*, Vijesti 9, MBP, Slavonski Brod, 2004.

⁸² R. Haberle, *Trilogija*, vlastita naklada, Zagreb, 1988.

⁸³ Grobnica oblikom podsjeća na grobnicu perzijskog vladara Kira Velikog te etruske kamene grobnice i sarkofage.

Autoportret, 1898., MBP

Studija starca, kraj 19. st., MBP

JOSIP MURAVIĆ (1868-1946)

THE FIRST ARTIST FROM BROD WHO RECEIVED A FORMAL ART EDUCATION

is an exhibition designed to mark the 145th anniversary of his birthday.

The exhibition includes Muravić's works which are part of the holdings of the Gallery Department of the Brod Posavlje Museum, family and private collections, as well as artefacts with religious motifs held in trust by the Roman Catholic Archdiocese of Đakovo and Osijek and the Roman Catholic Diocese of Požega. The catalogue for this monographic exhibition is divided into three sections signed by Danijela Ljubičić Mitrović, curator at the Brod Posavlje Museum, Željka Perković and Ratko Ivanušec, conservators at the Ministry of Culture and the Office for Conservation and Restoration of Cultural Heritage within the Conservation Department at Slavonski Brod.

Josip Muravić has left a significant mark on the artistic and cultural life of Brod and its surrounding area and he certainly is one of a number of famous people originating from Brod to whom we are indebted. His contribution to the history of art is not to be neglected at a national level either since he, along with the most famous artists and craftsmen at the end of the 19th and at the beginning of the 20th centuries, took part in restoring and designing the interiors of important monuments of church architecture.

Josip Muravić was born on 2 March 1868 at Brod-on-Sava (Slavonski Brod nowadays). After he had completed the Civic School in his hometown, at the age of fifteen Muravić went to Zagreb where in 1883, only a year after it had been founded, he enrolled in the Department of Wall Art and Painting of *the Royal College of Arts and Crafts*. He completed his education in 1888 and gained the title of wall art assistant.

After his education in the School of Crafts, Muravić lived in Vienna, where he improved his skills working as a wall art painter, but also attended seminars at the Royal Court Academy. On his return to Zagreb, and some time later to his hometown, he began his extensive career of a fresco and wall art painter.

Apart from engaging himself in wall art, Muravić restored and painted altarpieces and other paintings with religious motifs on commission. In his free time he painted portraits which were mainly oil canvas and pastel paintings in the academic manner.

Pogled na selo Rujevac, 1899.

Crnkinja na obali, 1896.

Portret Marije Rudolf, 1925., MBP

Portret Matije Rudolfa, 1925., MBP

Portret kćeri Ružice, 1930.

Duhovi, 1903., crkva Sv. Duha, Gromačnik

Isusovo kupanje, župa Sv. Ivana apostola, Podcrkavlje

Duhovi, 1925., župa Sv. Jakov apostol, Klakar

Pohodjenje Blažene Djevice Marije, 1906., župna crkva Pohodjenja Blažene Djevice Marije, Šumeće

Krist u grobu, 1903., župna crkva Sv. Marije Magdalene, Bebrina

Katalog

1. Josip Muravić (?)
<i>Studija starca</i>
kraj 19. st.
ulje / platno
55 x 45 cm
GU 22
Muzej Brodskog Posavlja	ulje / platno
63 x 50 cm
GU 42
Muzej Brodskog Posavlja	GU 461
Muzej Brodskog Posavlja	11. Josip Muravić
<i>Marija s malim Isusom</i>
1894.
ulje / platno
59,5 x 46 cm
privatno vlasništvo
2. Josip Muravić
<i>Autoportret Muravića</i>
1898.
ulje / platno
32 x 29,5 cm
GU 27
Muzej Brodskog Posavlja	5. Josip Muravić
<i>Plemićka diploma</i>
<i>Stjepana pl. Horvata</i>
1895.
akvarel / papir
30,5 x 37,5 cm
GU 117
Muzej Brodskog Posavlja	8. Josip Muravić
<i>Mrtva priroda</i>
1891.
ulje / platno
26 x 38 cm
GU 580
Muzej Brodskog Posavlja	12. Josip Muravić
<i>Crnkinja na obali</i>
1896.
ulje / platno
105 x 77 cm
privatno vlasništvo
3. Josip Muravić
<i>Portret mornara</i>
1896.
ulje / platno
50 x 40 cm
GU 28
Muzej Brodskog Posavlja	6. Josip Muravić
<i>Portret Matije Rudolfa</i>
1925.
crtež ugljenom / papir
55 x 42 cm
GU 460
Muzej Brodskog Posavlja	9. Josip Muravić
<i>Madona s djetetom</i>
1931.
ulje / platno
96,5 x 74 cm
GU 581
Muzej Brodskog Posavlja	13. Josip Muravić
<i>Pogled na Gornji grad</i>
1898.
ulje / platno
27 x 57 cm
privatno vlasništvo
4. Josip Muravić
<i>Grb grada Broda</i>
1910.	7. Josip Muravić
<i>Portret Marije Rudolf</i>
1925.
crtež ugljenom / papir
52 x 41 cm	10. Josip Muravić
<i>Bogorodica s djetetom</i>
1931.
ulje / platno
95 x 67,5 cm
MBP-19720
Muzej Brodskog Posavlja	14. Josip Muravić
<i>Pogled na selo Rujevac</i>
1899.
26 x 35 cm
ulje / platno
privatno vlasništvo

15. Josip Muravić
Portret Ane Muravić
1900.
pastel / papir
87 x 70 cm
privatno vlasništvo
16. Josip Muravić
Obitelj Muravić
1910.
ulje / platno
92 x 134 cm
privatno vlasništvo
17. Josip Muravić
Portret Marije Avilov
1927.
crtež ugljenom / papir
41 x 30 cm
privatno vlasništvo
18. Josip Muravić
Portret Ružice Haberle
1930.
sepija / papir
44 x 34 cm
privatno vlasništvo
19. Josip Muravić
Portret kćeri Ružice
1930.
sepija / karton
44 x 33 cm
privatno vlasništvo
20. Josip Muravić
Božuri
1931.
ulje / platno
38 x 48 cm
privatno vlasništvo
21. Josip Muravić
Mrtva priroda
1931.
ulje / platno
39 x 48,5 cm
privatno vlasništvo
22. Josip Muravić
Jagode
1931.
ulje / karton
- 21 x 31 cm
privatno vlasništvo
23. Josip Muravić
Autoportret
1935.
ulje / platno
57 x 46 cm
privatno vlasništvo
24. Josip Muravić
Portret Zlate Muravić
1936.
sepija / papir
44 x 34 cm
privatno vlasništvo
25. Josip Muravić
*Madona pod
rascvjetalom breskvom*
1932.
ulje / platno
97 x 75 cm
privatno vlasništvo
26. Josip Muravić
Duhovi
1903.
ulje / platno
120 x 70 cm
kapela Sv. Duha,
Gromačnik
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
27. Josip Muravić
Krist u grobu
1903.
ulje / metalna ploča
dio triptiha
143 x 65 cm
župna crkva Sv. Marije
Magdalene, Bebrina
Požeška biskupija
28. Josip Muravić
Sv. Petar
1904.
ulje / platno
166 x 110 cm
crkva Sv. Petra, Zdenci
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
29. Josip Muravić
*Pohodjenje Blažene
Djevice Marije*
1906.
ulje / platno
156 x 98 cm
župna crkva Pohodjenja
Blažene Djevice Marije
Šumeće
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
30. Josip Muravić
Duhovi
1925.
ulje / platno
144 x 90 cm
župa Sv. Jakov apostol
Klakar
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
31. Josip Muravić
Sv. Nikola
1925.
ulje / platno
95 x 73
kapela sv. Nikole
Matković Mala
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
32. Josip Muravić
Isusovo kupanje
1928.
ulje / platno
59 x 79 cm
župa Sv. Ivana apostola
Podcrkavlje
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
33. Josip Muravić
Sv. Franjo Ksaverski
1930.
ulje / platno
110 x 68 cm
kapela Sv. Franje
Ksaverskog
Stari Slatinik
Đakovačko – osječka
nadbiskupija
34. Josip Muravić
*Nacrt za glavni žrtvenik
župne crkve u Sibirju*
1902.
akvarel / tuš na kartonu
41,5 x 30 cm
HR-DASB-1, kut. 11-12
Državni arhiv u
Slavonskom Brodu
35. Josip Muravić
*Nacrt za pokrajnji
žrtvenik
župne crkve u Sibirju*
1902.
akvarel, tuš / karton
32 x 23 cm
HR-DASB-1, kut. 11-12
Državni arhiv u
Slavonskom Brodu
36. Josip Muravić
*Slikanje župne crkve
u Sibirju*
1902.
akvarel, tuš / karton
43 x 30 cm
HR-DASB-1 kut. 11-12
Državni arhiv u
Slavonskom Brodu
37. Josip Muravić
*Nacrt za župnu crkvu
u Kobašu*
1904.
akvarel, tuš / karton
45 x 30,5 cm
HR-DASB-1, kut. 11-12
Državni arhiv u
Slavonskom Brodu
38. Josip Muravić
*Nacrt za župnu crkvu,
Odvorci*
1904.
akvarel, tuš / karton
43 x 28 cm
HR-DASB-2, kut. 2, br. 8
Državni arhiv u
Slavonskom Brodu

Literatura

Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja 3, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 1964.

Ž. Čorak, Ž. Domljan, *Retrospektiva - Počeci Obrtne škole i vizualni identitet Zagreba*, 15. zagrebački salon, Zagreb, 1980.

M. Pandžić, *Likovni život Broda od 1920. do 1940.*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 1980.

A. Boras, *Josip Muravić slikar*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 1982.

Monografija / zbornik, Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Osijek, 1987.

Z. Toldi, *Brod na Savi*, Muzej Brodskog Posavlja, 1991.

Z. Tatomir, *111 godina naše škole – Od Obrtne škole do Škole primijenjene umjetnosti i dizajna 1882. – 1993.*, Zagreb, 1993.

M. Pandžić, *Podaci o grbu grada Broda u dokumentaciji Muzeja Brodskog Posavlja*, Vijesti 8, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 1994.

G. Gamulin, *Hrvatsko slikarstvo na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*, svezak I. i II., Naprijed, Zagreb, 1995.

Historicizam u Hrvatskoj I. i II., Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2000.

M. Karakaš, *Likovna baština Broda na Savi i njegove okolice u XIX. stoljeću*, Matica hrvatska - Kolo 3, 2001.

V. Rapo, *Hermann Bollé i Obrtna škola Zagrebu 1882. – 2002.*, Škola primijenjene umjetnosti, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 2002.

M. Artuković, *"Posavska Hrvatska" o Brodu krajem 19. stoljeća*, Scrinia Slavonica 2, 2002., 46-74.

Z. Toldi, *101 brodska priča*, Posavska Hrvatska, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 2002.

D. Kozak, *Životopisi istaknutih profesora prirodoslovaca s brodske Državne realne gimnazije*, Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja 9, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 2004.

S. Uzelac – Schwendemann, *Glavni gradski trg u Slavenskom Brodu*, Gradsko poglavarstvo Slavonski Brod, Slavonski Brod, 2005.

J. Ambruš, *Ivan Tišov*, Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2005.

S. Lučevnjak, *Freske našičke crkve i slikar Marko Peroš*, Zavičajni muzej Našice, Našice, 2006.

G. Néret, *Gustav Klimt*, Taschen, Europapress holding, 2006.

V. Rapo, *Pariška soba*, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 2006.

O. Maruševski, *Iso Kršnjavi kao graditelj*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2009.

D. Schneider, M. Karakaš Obadov, S. Špoljarić, *Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. stoljeća u Brodu*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 2009.

D. Damjanović, *Gradnja i opremanje župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Granešini*, Tkalčić, 15. [2011., 339-386.

Z. Toldi, *101 brodska priča, Knjiga druga*, Posavska Hrvatska, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 2012.

A. Pavlović, *Đakovačko-osječka nadbiskupija*, Nadbiskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 2013.

D. Damjanović, *Arhitekt Herman Bollé*, Leykam international, Zagreb, 2013.

Zagrebački leksikon, Zagreb, 2006., 349-350.

Enciklopedija hrvatske umjetnosti, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1996.

Do cert
za
kupnu cerkve
v
Kobasju

IZDANJE U Ljubljani
IOSIP MURAVIC
Elikar
BROOD d/s

La uvedenje plovnic
v Bredu. 10 maja 1904
K. Muravski

Željka Perković

Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Slavanskom Brodu

Brodski slikar Josip Muravić (1868.-1946.) najznačajniji autor historicističkih zidnih oslika u sakralnim i profanim građevinama u Brodsko-posavskoj županiji *izbor iz arhivskih materijala Ministarstva kulture*

U svakom povijesnom razdoblju djeluju umjetnici koji ostavljaju trag.

Ovom izložbom pridružujemo se već tradicionalnom obilježavanju značajnih obljetnica naših zavičajnika. Ponešto se moglo vidjeti na izložbi 1982. godine, ali ovaj put u drugačijem, novom obliku s vremenskim odmakom i načinom prezentacije sukladnim današnjem vremenu.

Sudjelovanjem s Muzejom Brodskog Posavlja na ovogodišnjoj izložbi o brodskom slikaru Josipu Muraviću s informativnim i edukativnim tekstovima o stilsko-morfološkim karakteristikama njegovih djela, koja ocrtavaju duh historicizma s kraja 19. i početka 20. stoljeća, želja nam je približiti njegov rad, ljepote baštine s kojom je povezan, a time i djelokrug rada Konzervatorskog odjela.

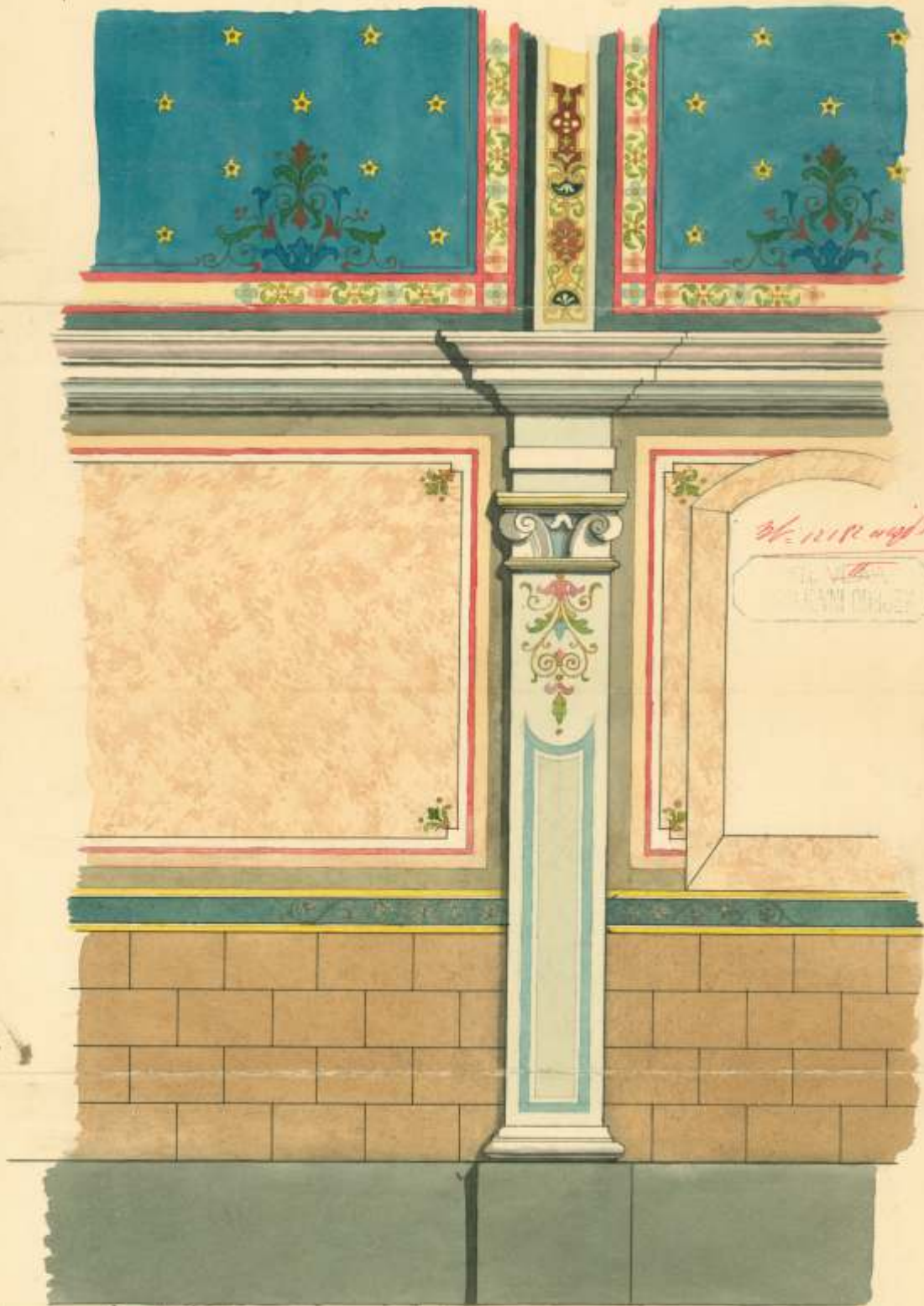
Temeljna obaveza i svrha rada Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Slavanskom Brodu koji je nadležan za prostor Brodsko-posavske županije je proučavanje, analiza i valorizacija kulturnih dobara s područja nadležnosti Konzervatorskog odjela kako bi se kulturna dobra u neokrnjenom, izvornom stanju, prenijela budućim naraštajima. Stručni djelatnici Konzervatorskog odjela u Slavanskom Brodu imaju obavezu i dužnost proučavanja, istraživanja, dokumentiranja i praćenja stanja kulturnih dobara te prezentiranja vrijednosti koje su često skrivene, a pokraj kojih gotovo svakodnevno prolazimo.

Izložbom, u okviru prikaza/presjeka ukupnog umjetničkog rada, štafelajnog slikarstva te uz analize sadašnjeg stanja zidnih oslika Josipa Muravića, ujedno prezentiramo kulturna dobra od najvećeg značenja za Republiku Hrvatsku. Prikazujemo i djelokrug rada stručnih djelatnika pri izradi mjera zaštite kulturne baštine te koristimo priliku da pokažemo kulturna dobra u obnovi sredstvima Ministarstva kulture. Uočljivo je kako prikazan opus predstavlja brojnost i raznolikost pristupa izradi, različite tehnike i motive kao i potrebu njihovog očuvanja i obnove.

Na stručnom doprinosu, nesebičnom radu i trudu zahvalni smo svima koji su u proteklom razdoblju bili uključeni u istražne radove, pripremu izložbe, koji vode / izvode radove zaštite i obnove kulturnih dobara i koji, unatoč poteškoćama, ustraju na časnom i odgovornom poslu zaštite naše baštine.

S područja nadležnosti Konzervatorskog odjela u Slavanskom Brodu prezentiramo stanje i planirani način obnove dijelom očuvanih zidnih oslika na sakralnim i profanim građevinama, zaštićenim kulturnim dobrima, kako slijedi:

Plitvica zupna cerkev u Jibinju

W. 1118 1/2 3

Prihvaćeno na izradu i
 izradu od župnika (ov) ...
 1. IV. 1902
 [Signature]

1:30

Kraljevo bratstvo
 1918/1903

Pogled na glavno pročelje i zvonik crkve Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije u Novoj Gradiški

Detalji unutrašnjosti (zidovi i svod) crkve sa dekorativnim zidnim oslikom Josipa Muravića

1. Crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije u Novoj Gradiški koja je pojedinačno zaštićeno, nepokretno kulturno dobro Z-1285, a nalazi se u središtu grada na k.č.br. 86k k.o. Nova Gradiška. Crkva je izgrađena 1829. godine kao župna crkva na južnoj strani gradskog trga.

Jednobrodna je građevina sa užim svetištem, trostrano zaključenim te katnom sakristijom uz zapadni zid apside. Fasadni plašt crkvenog broda i svetišta razveden je vertikalno i horizontalno plitkim pilastrima i vijencima.

Reprezentativno pročelje bogato je klasicistički dekorirano. Četiri pilastra dijele pročelje na tri dijela, od kojih središnji s glavnim ulazom nadvisuje luneta. Zvonik je okrunjen lukovicom s dekorativnom plastikom. Crkveni brod je nadsvođen češkim kapama.

Vanjski plašt crkve obnovljen je u ranijem razdoblju. Potrebno je nastaviti radove uređenja unutrašnjosti.

Tijekom konzervatorsko-restauratorskih istražnih radova uočeni su, otkriveni i valorizirani zidni oslici u unutrašnjosti crkve, najstariji iluzionistički, a kasnije Celestina Medovića i Josipa Muravića koji se planiraju obnoviti u narednom periodu, a po izradi konzervatorsko-tehničke dokumentacije i određenja o koncepciji prezentacije nalaza.

Pogled na pročelja crkve Rođenja sv. Ivana Krstitelja u Sibinju tijekom radova obnove od 2008. do 2013.

Pogled na unutrašnjost crkve prije i u tijeku radova obnove

2. Crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja u Sibinju upisana je u registar kulturnih dobara RH pod Z-1292, a smještena je u središtu Sibinja na istaknutoj lokaciji južno od glavne prometnice.

Jednobrodna je građevina s polukružnim svetištem i zvonikom u pročelju s baroknom lukovicom. Crkva je građena u 18. stoljeću. Temeljni je kamen postavljen 22. travnja 1768. godine, a gradnja je završena 1775. godine. Gradnju crkve svetoga Ivana Krstitelja, koja se istočnim dijelom svetišta naslonila na kapelu Majke Božje, potaknuo je Petar Terzić, časnik i upravitelj Sibinjske kapetanije. On je rukovodio gradnjom i njegova je obitelj imala poseban prostor na prvom katu sakristije, koji je prozorskim otvorom povezan sa svetištem crkve.

Pogled na sonde zidnih oslika u unutrašnjosti crkve iz Elaborata istražnih radova

Građena je dijelom od recikliranoga srednjovjekovnoga materijala, koji je većinom ugrađen u temelje i dijelove crkve ispod sokla. Uz svetište je prigradena sakristija kvadratnog tlocrta i kapela s polukružnom apsidom u kojoj su zidni oslici Josipa Muravića. Svojim građevnim oblicima izdvaja se od sličnih građevina slobodnom i razvedenijom kasnobaroknom koncepcijom i naglašavanjem pročelja figuralnom plastikom.

Crkva se nalazi na izrazito trusnom području, koje reagira na sve seizmičke podražaje. Naravno da to ne ide u korist dugovječnosti crkvene zgrade te uzrokuje velike poslove gotovo svakom župniku i teškoće svakoj generaciji Sibirjana. Žbuka na crkvi lako puca te se crkva svakih desetak godina mora obnavljati, a brzo nakon obnove vide se oštećenja na žbuci. Samo u 20. stoljeću crkva u Sibirju obnovljena je: 1902., 1930., 1955., 1969. i 1978. godine.

Postojeće građevinsko-konstruktivno stanje crkve loše je zbog poroznog materijala (kamen endezit, laporasti kamen) od kojega je izgrađena. Degradacija povijesne građevne strukture izvedena je kasnijim obnovama, odnosno prilikom posljednje kada je veći dio perimetralnih zidova crkve prežbukani cementnom žbukom, a zona sokla armiranim betonom.

Zbog pojave kapilarne vlage, u kasnijem razdoblju s većeg dijela pročelja odstranjena je cementno-vapnena žbuka. Današnja obnova izvodi se sanacijskom vapnenom žbukom, a prethodno je rješavan problem vlage i odvodnja.

Radove u glavnini financira Ministarstvo kulture, uz sudjelovanje zajednice. Po završetku građevinskih, sanacijskih i prezentacijskih radova koji se planiraju dovršiti u 2014. i 2015. godini restaurirat će se zidni oslik Josipa Muravića koji je devastiran, dijelom preličen, ali su očuvani originalni, izvorni predlošci.

Pogled na pročelja crkve sv. Nikole u Zapolju u početku istražnih radova 2012. godine

3. Crkva sv. Nikole u Zapolju preventivno je zaštićeno, nepokretno kulturno dobro RH upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu preventivno zaštićenih dobara pod brojem P-3685.

Crkva je smještena u blizini antičkog lokaliteta Puharine unutar nekadašnje lokacije srednjovjekovnog groblja naselja Zapolje. Izvorno župna crkva, danas je u funkciji grobljanske kapele.

U srednjovjekovnim izvorima posjed Zapolje prvi se puta spominje 1258. godine. Crkva je tijekom svoje povijesti u nekoliko navrata pregrađivana što je potvrđeno upravo dovršenim arheološko-konzervatorskim istražnim radovima.

Izvorno manja romanička crkva, u razdoblju gotike, produžena je prema istoku s poligonalnim svetištem koje je svođeno radijalnim šesterodijelnim gotičkim svodom. U postturskom razdoblju srednjovjekovna crkva obnovljena je u razdoblju baroka. Prilikom tog zahvata, lađa crkve presvođena je baroknim svodnim konstrukcijama, češkim kapama. Posljednja obnova uslijedila je u 19. stoljeću kada se obnavlja pročelje i unutrašnjost crkve. Iznad zapadnog pročelja podiže se dvoetažni zvonik koji je zaključen historicistički oblikovanom strjelastom kapom. U sklopu te obnove ispred zapadnog pročelja podignut je portik.

Historicistička obnova crkve završena je 1909. godine kada se unutrašnjost crkve oslikava zidnim oslikom. Oslikavanje crkve izveo je brodski slikar Josip Muravić.

U tlocrtnoj dispoziciji to je jednobrodna sakralna građevina zaključena poligonalnim gotičkim svetištem. S južne strane crkvi je prigradnja recentna sakristija. Južno i sjeverno pročelje crkve rastvoreno je s tri lučno zaključena prozora, u odnosu na poligonalno svetište, koje je osvijetljeno s dva polukružna prozora. Vertikalno raščlanjenje zidnog platna izvedeno je lezenama. Crkva je zidana lomljenim kamenom i opekam. Krovšte je dvostrešno pokriveno biber crijepom.

Romaničko-gotička crkva sv. Nikole u Zapolju, u pogledu očuvanosti izvorne građevne strukture, stilsko-morfološkim karakteristikama arhitektonskog korpusa, posjeduje osim povijesne vrijednosti i arhitektonsku vrijednost te kao takva predstavlja vrijedan primjer srednjovjekovne sakralne arhitekture u Slavoniji.

Detalj očuvanog oslika kojega je izveo Josip Muravić na svodu apside crkve sv. Nikole

Pogled na dio oslikanog stropa ulazne veže kuće obitelji Brlić

4. Kuća obitelji Brlić na glavnom gradskom trgu, pojedinačno zaštićeno, nepokretno kulturno dobro Z-1295. Zgrada je podignuta 1883. godine, prema projektu broskog inženjera Železnja, a današnji oblik poprima 1892. godine nakon udaje Ivane Mažuranić za Vatroslava Brlića, kada joj je dodan sjeverni dio. Pročelje je ukrašeno arhitektonskom plastikom s obilježjima historicizma. Otvori u prizemlju lučno su zaključeni, a na katu ravno. Na središnjem dijelu pročelja u obliku plitkog rizalita, nalazi se ulaz.

Od prvotnog projekta simetrične zgrade sa sedam rastera, čiji se preriš čuva u arhivi Ministarstva kulture, prema sjeveru je proširena s tri dodatna na ukupno njih deset.

Četiri pilastra naglašavaju ulazni dio i sežu od razine sokla do potkrovnog vijenca. Na katu, u osi ulaza, izveden je balkon.

Ulazna veža presvođena je češkim kapama sa zidnim, dekorativnim oslikom, čiji je autor poznati brodski slikar Josip Muravić.

Prizemni dio zgrade koristio se za smještaj ugostiteljskih lokala i trgovina, dok se obiteljski život odvijao na prostranom katu zgrade gdje je postojalo više soba uređenih u duhu stilskih epoha 19. i, manjim dijelom, početka 20. stoljeća. Na katu zgrade čuvala se i vrlo bogata obiteljska knjižnica te obiteljski arhiv s bogatom korespondencijom uglednih članova obitelji Brlić s kojom je slikar Muravić obiteljski povezan po majci.

U 2011. godini grad Slavonski Brod otkupio je kuću Brlić od nasljednika. Godine 2013. započeli su radovi sanacije krovništva, a potom slijedi izrada konzervatorske i tehničke dokumentacije za potrebe obnove i potpunog privođenja namjeni.

Detalji ambijenta prostora Ljetnikovca i povijesnog vrta obitelji slikara Josipa Muravića

5. Ljetnikovac i vrt obitelji Josipa Muravića u Slavenskom Brodu, preventivno je zaštićeno, nepokretno kulturno dobro upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu preventivno zaštićenih dobara pod brojem P-3899.

Zgrada Ljetnikovca i povijesni vrt obitelji brodske uglednog slikara Josipa Muravića u Brodskom Vinogorju nalazi se na brežuljkastim obroncima Dilj-gore. Kada se slikar 1895. godine trajno vratio nakon školovanja u Zagrebu i usavršavanja u Beču, ovo pitoreskno područje bilo je ispunjeno nasadima vinograda i pejzažne arhitekture koje su podizale bogate brodske obitelji.

Zgrada je služila za obiteljski odmor u ljetnim i jesenskim mjesecima. Jednokatnica je pravokutnog tlocrta s poligonalnim završetkom u prizemlju gdje je dnevni boravak iznad kojega je terasa s pogledom na okolinu i poligonalni bazen. Ovdje se nalazila prostorija - umjetnikov atelje gdje se i danas čuva štafelaj i dio slika. Interijer je dijelom opremljen izvornim secesijskom namještajem. Ljetnikovac okružuje povijesni vrt s mnoštvom egzotičnih vrsta drveća, grmlja i cvijeća koje je nakon slikara sadila njegova kći, prva žena profesor biologije na brodskoj gimnaziji, Marija Avilova. Taj vrt i danas održavaju i njeguju u izvornom izgledu te s osobitom pažnjom unuka Tanja Kovačević i praunuke Lidija Kovačević i Ljiljana Ožanić. Ljetnikovac i povijesni vrt vrijedan su primjer kulturne baštine koji, uz djelomičnu rekonstrukciju izvornih struktura, mogu poslužiti kao vjeran svjedok minulih vremena i nekadašnjeg načina života. Uz kulturno-povijesni, neosporan je i memorijalni značaj ovog sklopa, kao materijalno svjedočanstvo baštinjenog i svjedok vremena. Godine 2013. započela je obnova zgrade ljetnikovca sredstvima Ministarstva kulture.

J. Muravić – historicistički zidni oslik – pravokutno dekorativno polje na zapadnom zidu broda crkve, župna crkva Bezgrešnog začeća B.D.M. u Novoj Gradiški

JOSIP MURAVIĆ – zidno slikarstvo

Promatrajući cjelinu slikarskog stvaralaštva broskog slikara Josipa Muravića vrlo značajno mjesto unutar njegovog slikarskog opusa zauzima zidno slikarstvo. Neka konzervatorsko-resturatorska istraživanja koja su provedena na crkvama Brodsko-posavske županije (župna crkva sv. Ivana Krstitelja u Sibirju, crkva sv. Nikole u Zapolju, župna crkva Bezgrešnog začetca Blažene Djevice Marije u Novoj Gradiški) ukazuju da je riječ o zidnim oslicima koji sa svojim stilsko-morfološkim karakteristikama u potpunosti ocrtavaju duh historicizma s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Iz tog razloga njegovo zidno slikarstvo potrebno je valorizirati kao intergralni dio cjelovitih historicističkih obnova interijera, stilski gledano starijih crkava gdje se pored oslikavanja interijera te crkve opremaju i novim historicistički crkvenim inventarima (glavnim i bočnim oltarima, tzv. *tirolcima* koji su opremljeni oltarnim palama).

Nakon završetka školovanja u Kraljevskoj obrtnoj školi u Zagrebu 1888. godine Josip Muravić odlazi u Beč gdje boravi nekoliko godina. Po povratku u Brod započinje sa oslikavanjem crkava na području današnje Brodsko-posavske županije. Samostalno, ili uz pomoć svojih suradnika, Josip Muravić oslikao je u razdoblju od dvadesetak godina crkve u Sibirju, Oriovcu, Slavanskom Kobašu, Podcrkavlju, Trnjanima, Grgurevićima, Donjoj Vrbi, Grabarju, Glogovici, Zapolju, župnu crkvu u Novoj Gradiški. Pored oslikavanja interijera sakralnih objekata Josip Muravić oslikao je i nekoliko kolnih veža (ulaza) građanskih historicističkih katnica koje su građene u drugoj polovici 19. stoljeća.

Njegov angažman u sklopu historicističkih obnova starijih crkava baroknog klasicizma ukazuje da je riječ prije svega o regionalnom, ako se promatra samo zidno slikarstvo, dekorativnom slikaru koji je ostavio duboki trag u likovnom životu svoje lokalne sredine radeći u duhu historicizma. U svom opusu zidnog slikarstva poznat je po studioznim pripremama i po tome što je vlastoručno izrađivao svoje predloške, šablone s kojima je oslikavao zidne površine sakralnih objekata. S obzirom da se radi o šabloniziranom zidnom slikarstvu na njegovim slikanim kompozicijama sakralnih interijera prevladavaju geometrijski motivi, pravokutna ili kvadratična polja koja ponekad mogu biti u uglovima ukrašena floralnim detaljima. Kompozicijski gledano velika pravokutna polja najčešće smješta između prozorskih osi na bočnim zidovima sakralnih objekata.

Na manjim pravokutnim poljima s kojima oslikava arhitektonske elemente interijera (kapitele pilastara, susvodnice baroknih svodnih konstrukcija) zastupljeni su vitičasti floralni motivi uokvireni rubnim lajsnama.

J. Muravić - historicistički zidni oslik – pravokutno dekorativno polje na kapitelu pilastra oslikano floralnim motivima (sjeverni zid istočne kapele), župna crkva sv. Ivana Krstitelja u Sibirju

J. Muravić - historicistički zidni oslik – dekorativno oslikana polja pilastra (donji dio); dekorativna traka na susvodnici svodne konstrukcije (gornji dio); župna crkva crkva Bezgrešnog začeća B.D.M. u Novoj Gradiški

J. Muravić – historicistički zidni oslik iz 1909. – dekorativna traka susvodnice baroknog svoda oslikana floralnim motivima, crkva sv. Nikole u Zapolju

Muravić – historicistički zidni oslik iz 1909. – dekorativna horizontalna traka oslikana geometrijskim motivima na bočnim zidovima lađe, crkva sv. Nikole u Zapolju

J. Muravić – historicistički zidni oslik iz 1909. – stanje šesdesetih godina 20.st., crkva sv. Nikole u Zapolju

J. Muravić – historicistički zidni oslik iz 1909. – stanje šesdesetih godina 20. st., crkva sv. Nikole u Zapolju

Za oslikavanje prizemne zone zidova sakralnih objekata često koristi motiv kvadarske rustike smeđih tonova. Pored šabloniziranih geometrijskih i floralnih motiva koje koristi na bočnim zidovima i na susvodnicama svodnih konstrukcija, na nekim crkvama kao što je to primjer romaničko-gotičke crkve sv. Nikole u Zapolju pokraj Nove Gradiške Josip Muravić oslikava barokne svodove starije romaničko-gotičke crkve figuralnim kompozicijama. Na zidnom osliku iz 1909. godine prikazane su ikonografske teme iz Kristološkog ciklusa. Sakralne teme smješta unutar ovalnih polja koja su uokvirena dekorativnim trakama, dok je na preostalim površinama svodnih konstrukcija prikazano zvjezdano nebo.

J. Muravić – historicistički zidni oslik iz 1909. – ikonografska tema *Posljednja večera* na baroknom svodu romaničko-gotičke crkve sv. Nikole u Zapolju

J. Muravić – historicistički zidni oslik iz 1909. – očuvana ikonografska tema na baroknom svodu romaničko-gotičke crkve sv. Nikole u Zapolju s potpisom autora

Muzej Brodskog Posavlja
osnovan 1934.
35000 Slavonski Brod
Starčevićeva 40
Tel./fax: 035 / 447 415
e-mail: muzej-bp@sb.t-com.hr
www.muzejbp.hr

